

STUDIE VERGROENING STATIONSBUURT

kansen en verbeeldingen voor verbetering van de leefkwaliteit

Den Haag

BURO SANT EN CO
LANDSCHAPSARCHITECTUUR

SEPTEMBER 2023

OPGAVE

Aanleiding

Het doel van deze studie is, via ontwerpend onderzoek, de kansen voor het structureel vergroenen van de Stationsbuurt in Den Haag in kaart te brengen.

Deze studie komt voort uit gemeentelijk beleid en de vraag van de stad om een betere leefkwaliteit. Vergroenen is een van de drie speerpunten genoemd in 'Agenda Ruimte voor de Stad' (RIS 295016).

Met de Agenda Groen voor de Stad (RIS294705) zet de gemeente Den Haag in op de functie van groen voor de leefkwaliteit in Den Haag. De ambitie is te streven naar een zo hoog mogelijke leefkwaliteit. Het gaat in de Agenda Groen dan ook over de waarden van groen. De waarden die groen toevoegt aan de stad worden ook wel ecosysteemdiensten genoemd. Het vergroenen van de openbare ruimte is een belangrijke en integrale opgave voor het toekomstbestendig maken van de stad. Bomen leveren in het bijzonder een belangrijke bijdrage aan de ecosysteemdiensten, zie de Nota Stadsbomen (RIS307827). Een van de ecosysteemdiensten, biodiversiteit, is een belangrijk thema in de Nota Stadsnatuur (RIS305824).

Meer en gericht gekozen groen versterkt de stadsnatuur, en zo de biodiversiteit. Groen vermindert bovendien de kans op wateroverlast en werkt verkoelend (vooral bomen). Het draagt zodoende bij aan een toekomstbestendig Den Haag, zie de Nota Duurzaamheid (RIS301829). Het overkoepelend ontwerpprincipe 'Groen tenzij' (stenen eruit, groen erin) in de Wegwijzer Den Haag Klimaatbestendig (RIS308744) stuurt op meer vergroening. De roep vanuit bewoners om meer groen komt onder meer terug in de inwonersonderzoeken die jaarlijks worden uitgevoerd. Ook bij het stadsdeel zelf komt regelmatig de vraag binnen voor meer vergroening van het

stadsdeel. Vergroenen draagt niet alleen bij aan een aangenamer leefklimaat, maar ook aan een betere gezondheid, sociale cohesie, trekt bedrijvigheid aan en verhoogt de waarde van huizen en kantoren. Vanuit deze brede aanleiding is deze studie uitgevoerd.

Met deze studie voor de Stationsbuurt werken we conform de motie 'Vergroenen versteende wijken' (RIS298292), de motie 'Als eerste bomen in versteende wijken' (RIS308556) en het initiatiefvoorstel 'Heet onder de voeten' (RIS305041). Je kunt op de afbeeldingen hiernaast klikken om direct naar de betreffende stukken te gaan.

Aanpak

Het doel van deze studie is de kansen voor vergroening van de Stationsbuurt in beeld te brengen. Hiermee wordt gehoor gegeven aan de ambitie om de leefkwaliteit in de stad te verhogen en de ruimtelijke kwaliteit van de openbare ruimte te vergroten. Met deze studie brengen we een totaaloverzicht van vergroeningskansen voor deze wijk. Het gaat om het toevoegen van groen in de huidige situatie in de stad.

De Stationsbuurt is dichtbebouwd en dichtbevolkt en heeft mede daarom te maken met grote uitdagingen op het gebied van leefbaarheid, biodiversiteit, verkoeling, klimaatadaptatie, bewegen en gezondheid.

Het onderzoek richt zich met name op het toevoegen van groen in de vorm van bomen, beplanting en gazon. Een upgrade van bestaande boomgroeiplaatsen en het maken van geveltuinjes wordt als 'meekoppelkans' meegenomen. Daarbij worden de wijken als geheel gezien en in samenhang met de omgeving.

Het studiegebied kent een hoge verkeersdruk, maar is ook erg versteend. Er is daarom ook in beeld gebracht waar kansen zijn om in de parkeerstroken bomen toe te voegen.

Voor elke locatie is gekeken welk proces nodig is en of het binnen een lopend project valt. Voor reedslopende projecten, waarbij sprake is van een VO of DO ontwerp, zijn de kansen verder niet verkend omdat hier al een herinrichting plaatsvindt.

Uitleg van de locaties

Speciale plekken in de wijk, die vaak ook op wijk- en stadsniveau een rol spelen noemen we 'Specials'. Dit zijn complexe plekken die niet eenvoudig kunnen worden 'vergroend', maar waar een meer integrale aanpak nodig is. Voor deze plekken zijn verbeeldingen en schetsontwerpen gemaakt. Met prikkelende visualisaties worden de kansen voor vergroening onder de aandacht gebracht. Het vormt de opening voor een gesprek met de stad en biedt kansen de vergroening te agenderen.

In de studie hebben we ook Quick-wins benoemd. Dit zijn plekken op blok-, en straatniveau die vrij eenvoudig op korte termijn kunnen worden vergroend. Het zijn plekken en vergroeningsingrepen die eventuele stedelijke ontwikkelingen op de lange termijn niet in de weg staan. Deze 'Quick Wins' zijn in de organisatie voorgelegd aan de Advies Commissie Openbare Ruimte (ACOR). Zij hebben hier positief op geadviseerd. Dit betekent dat we hiermee spelregels/ randvoorwaarden voor de inrichting van deze locaties hebben gemaakt. De volgende stap is het starten van participatie met de buurt.

Ook naar het toevoegen van bomen in de wijk is studie gedaan. Voor het (bij)planten van bomen is een overzichtskaart gemaakt.

Reflectie

Op de studie is intern van uit verschillende afdelingen reflectie gegeven, door het maken van diverse rondgangen met een uitgebreide projectgroep en het delen van de plannen. De reflectie is zoveel mogelijk in de schetsontwerpen verwerkt of is bij de uitleg van de schetsontwerpen opgenomen. Daarnaast is ook de ACOR geraadpleegd. Hun advies is verwerkt in deze studie.

Prioritering

Een vervolgstap is het bepalen van de prioritering. Er is een overzicht gemaakt van de bestaande groene kwaliteiten in de wijk. Waar is al groene kwaliteit en waar niet? De overzichtstekening van deze kwaliteiten geeft richting in de keuzes om te investeren. Ook kan een prioriteit bestaan vanuit de buurt zelf, bijvoorbeeld omdat een actieve groep bewoners aan de slag wil met zelfonderhoud van groen. Een prioriteit kan ook ontstaan omdat de vergroening bijdraagt aan meerdere ecosysteemdiensten, bijvoorbeeld het tegengaan van hittestress of het opvangen van water.

Daarnaast zijn sommige kansen eenvoudig te realiseren, terwijl voor andere een gesprek met de buurt en een verdere uitwerking nodig is. De vervolgstap is om voor de wijk de prioritering te bepalen. Daarmee kan ook het benodigde budget voor investering en beheer worden bepaald.

Meer studies naar kansen voor vergroening

Deze studie is een derde studie van een reeks. Eerder zijn studies voor de wijken Transvaal en Rivierenbuurt gemaakt. In de volgende 'versteende' stadsdelen en wijken wordt momenteel eenzelfde onderzoek uitgevoerd:

- Stadsdeel Scheveningen
- Stadsdeel Laak
- Schilderswijk
- Groente- en Fruitmarkt

Aan de hand van deze studies worden nu al actief pleinen en plekken vergroend en veel bomen aangeplant. Ook heeft het tot resultaat dat vergroening makkelijker wordt meegenomen als werk met werk kansen in projecten.

Eerste gemeenschappelijke rondgang door de wijk

ACOR

Op 28 juni is deze studie behandeld in de ACOR. Hun advies is verwerkt in dit document. Hieronder beantwoorden we hun opmerkingen puntsgewijs.

De ACOR dankt indieners voor het zorgvuldige ontwerp. Het is positief dat in zo'n hoog stedelijke wijk gekozen wordt voor deze vergroeningsaanpak. De ACOR heeft hierbij de volgende opmerkingen/vragen:

- Het is van belang om de projectgrens helder te maken i.v.m. omliggende plannen zoals het Rijswijkseplein en Zieken.
Projectgrens/wijkgrens is aangepast. Het Rijswijkseplein valt buiten het studiegebied, het Zieken er binnen.
- Met betrekking tot de analyse: o Hofwijckplein is geen park (eerder een pleintje/ plantsoen), en een aantal groene binnenterreinen met collectief groen opnemen (Blok Hoefkade – Fannius Scholtenstraat – Van Limburg Scholtenstraat – Jan Blankenstraat; 3 blokken corporatie aan weerszijde Slijpmolen; Stads Oase Spinozahof langs de Spinozastraat)
Aangepast en toegevoegd aan kaart 'parken en pleinen' op pagina 11
- De Oranjelaan zou als special moeten worden gedefinieerd en moet een ruimtelijke opgave zijn, in verlengde van de herinrichting van de Hoefkade. Hier ontstaan kansen als de keerlus voor de tram verdwijnt. Ook de Parallelweg kan als special worden gedefinieerd, zowel in de vergroening van de Stationsbuurt als in de Schilderswijk. Met een knip in de Parallelweg, alsmede de toekomstige fysieke verbinding tussen Schilderswijk en het CID Laakhavens is een kwalitatieve groen openbare ruimte gewenst. Opgenomen deel stationsplein
Deze mogelijkheden zijn als extra's opgenomen in hoofdstuk 6: 'toekomstprojecten'
- De stationsbuurt is één van de meest kwetsbare plekken in de stad voor wateroverlast. De ACOR adviseert vanwege de klimaatopgave contact op te nemen met de expert klimaatadaptatie. Indiener geeft aan dat het contact al is gelegd.
Er is hierover aan aparte paragraaf opgenomen op pagina 65
- Zijn de groenstructuren robuust genoeg, met name bij Stationsplein en Hollands Spoor (t.h.v. de inrit Jan Blankenstraat)? Er moet worden ingezet op een robuuste boomstructuur, dat heeft de meest ruimtelijke impact.
De vorm van dit plantenvak is geoptimaliseerd. Ook is er een zitband aanwezig aan de straatzijde, ter bescherming van dit groenvak.
- De ACOR heeft twijfels bij de houdbaarheid van de geveltuintjes in deze stedelijke context. Dat kan voor verrommeling zorgen.
Dit risico is tekstueel opgenomen in het hoofdstuk aanbevelingen, in de paragraaf over geveltuintjes. Geveltuintjes zijn slechts als aanbeveling genoemd in deze studie.
- Op het Slijpmolenpad ligt de groenstrook voor een deel tegen de parkeerstrook waardoor de uitstapstrook verdwijnt. Hier moet voldoende uitstapruimte overblijven langs de parkeerstrook. Ten behoeve van een goede oversteek een doorsteek maken in het groen aan de Gortmolen nabij de kruising met Slijpmolen in het verlengde van het brede trottoir aan de Slijpmolen. Op de Gortmolen de fietsen accommoderen.
Verwerkt
- De ACOR adviseert voor het trottoir de wensmaat van minimaal 2.60 m breedte aan te houden.
Verwerkt
- De ACOR adviseert ten aanzien van de vergroening op overhoeken een ontwerpprincipe op te nemen en dit als special te formuleren voor de wijk. Nu worden de groenvakken vormgegeven als residu van de beschikbare ruimten. Kiezen voor een andere vormgeving, bijvoorbeeld ronde of ovale vormen, en met voldoende (minimale) maat. Zie als referentie de oplossing die hiervoor in Bezuidenhout Oost is gekozen.
Overhoeken zijn een fenomeen dat 2 keer terugkomt in deze studie, en reeds één keer is uitgevoerd in de Stationsbuurt, bij de kop van het woongebouw 'Croissant'. In lijn met het reeds uitgevoerde word gekozen voor een (gebogen) driehoek, met afgeronde hoeken.
- Bekijken of op het Huygenspark meer kan worden gedaan, met name aan de kant van het Rijswijkseplein.
Aan de kant van het Rijswijkseplein is een groenvak toegevoegd in de verharding die qua vorm en beplanting aansluit bij het Huygenspark.
- Het onderhoud van het verticale groen is zeer kwetsbaar en kostenintensief. Een goed beheerplan is daarvoor essentieel. Het beheer van het verticale groen moet primair bij de vastgoedeigenaren worden neergelegd.
Opgenomen in tekst.

De ACOR adviseert het College van B&W akkoord te gaan met inachtneming van bovengenoemde punten.

ACOR

Op 23 augustus is deze studie behandeld in de ACOR. Hun advies is verwerkt in dit document. Hieronder beantwoorden we hun opmerkingen puntsgewijs.

De vergroening van deze buurt is een grote stap in de goede richting. De ACOR heeft hierbij de volgende opmerkingen:

- De locaties Oranjelaan (wordt waarschijnlijk 50 km/u en keerlus blijft gehandhaafd), Stationsweg en Stationsplein (tegengestelde fietspad zal worden opgeheven) uit dit ontwerp halen. Als er een integrale herinrichtingsopgave komt kan op deze locaties ook vergroening worden toegepast.
Verwerkt
- De scherpe hoeken van het Oranjeplein zijn niet wenselijk. Door het intensieve gebruik van het plein zal voldoende ruimtelijke kwaliteit bij deze hoeken niet lang houdbaar zijn. De ACOR adviseert de hoeken af te ronden.
Verwerkt
- Op de kop van het Huygenspark is ruimte genoeg voor meer vergroening, bijvoorbeeld door middel van bomen.
Het getekende groenvak is hier in omvang verdubbeld, met behoud van de loopzones. Door de aanwezige kabels en leidingen in de ondergrond is het niet mogelijk meer dan één boom toe te voegen.
- Voor de verantwoordelijkheid van het onderhoud van het verticale groen moet sterker verwezen worden naar de pandeigenaren.
Tekst is aangepast
- Bij de mogelijkheid tot het adopteren van boomspiegels door bewoners moet goed worden aangegeven wat mogelijk is. De ambitie wordt onderschreven, maar ten aanzien van de uitwerking heeft de ACOR haar bedenkingen om dit volledig bij bewoners neer te leggen, met het oog op kwaliteit, houdbaarheid en eenheid.
Vanwege het robuuste vergroenen worden de boomspiegels niet door de gemeente ingeplant en onderhouden. Wel is het overal in Den Haag mogelijk voor bewoners om een boomspiegel te adopteren. Dat is ook hier het geval.
- De ACOR adviseert om op de overzichtskaart met lopende projecten de projectgrens van de Hoefkade en het Rijswijkseplein geheel aan te geven zodat duidelijk is dat er een samenhang bestaat met een groter gebied.
Verwerkt
- Bij vorige bespreking is aangegeven: 'De ACOR adviseert ten aanzien van de vergroening op overhoeken een ontwerpprincipes op te nemen en dit als special te formuleren voor de wijk. Nu worden de groenvakken vormgegeven als residu van de beschikbare ruimten. Kiezen voor een andere vormgeving, bijvoorbeeld ronde of ovale vormen, en met voldoende (minimale) maat. Zie als referentie de oplossing die hiervoor in Bezuidenhout Oost is gekozen'. Deze opmerking blijft nog staan.
Overhoeken zijn een fenomeen dat 2 keer terugkomt in deze studie, en reeds één keer is uitgevoerd in de Stationsbuurt. In lijn met het reeds uitgevoerde wordt gekozen voor een (gebogen) driehoek, met afgeronde hoeken.
- Op het Slijpmolenpad ligt de groenstrook voor een deel tegen de parkeerstrook waardoor de uitstapstrook verdwijnt. Deze opmerking is niet verwerkt en blijft staan.
Op een enkele plek is dit niet mogelijk vanwege een bestaande boom. Elders is de uitstapstrook gewaarborgt
- Op de Gortmolen moeten de fietsen worden geacommodeerd. Ook deze opmerking blijft staan.
Nabij de entrees is de stoep 4 meter breed in het zuidelijke gedeelte, nabij het Oranjeplein. In het noordelijke deel zijn er verbredingen tussen de groenvakken open gehouden. Ook springt het gebouw in het noordelijke gedeelte terug ter hoogte van de entrees, deze ruimte blijft verhard en kan ook gebruikt worden voor tweewielers.
- Pag. 56: 'Hoefkade/Parallelweg' moet zijn 'Parallelweg'.
Verwerkt

BEOORDELING BESTAANDE GROENE KWALITEIT

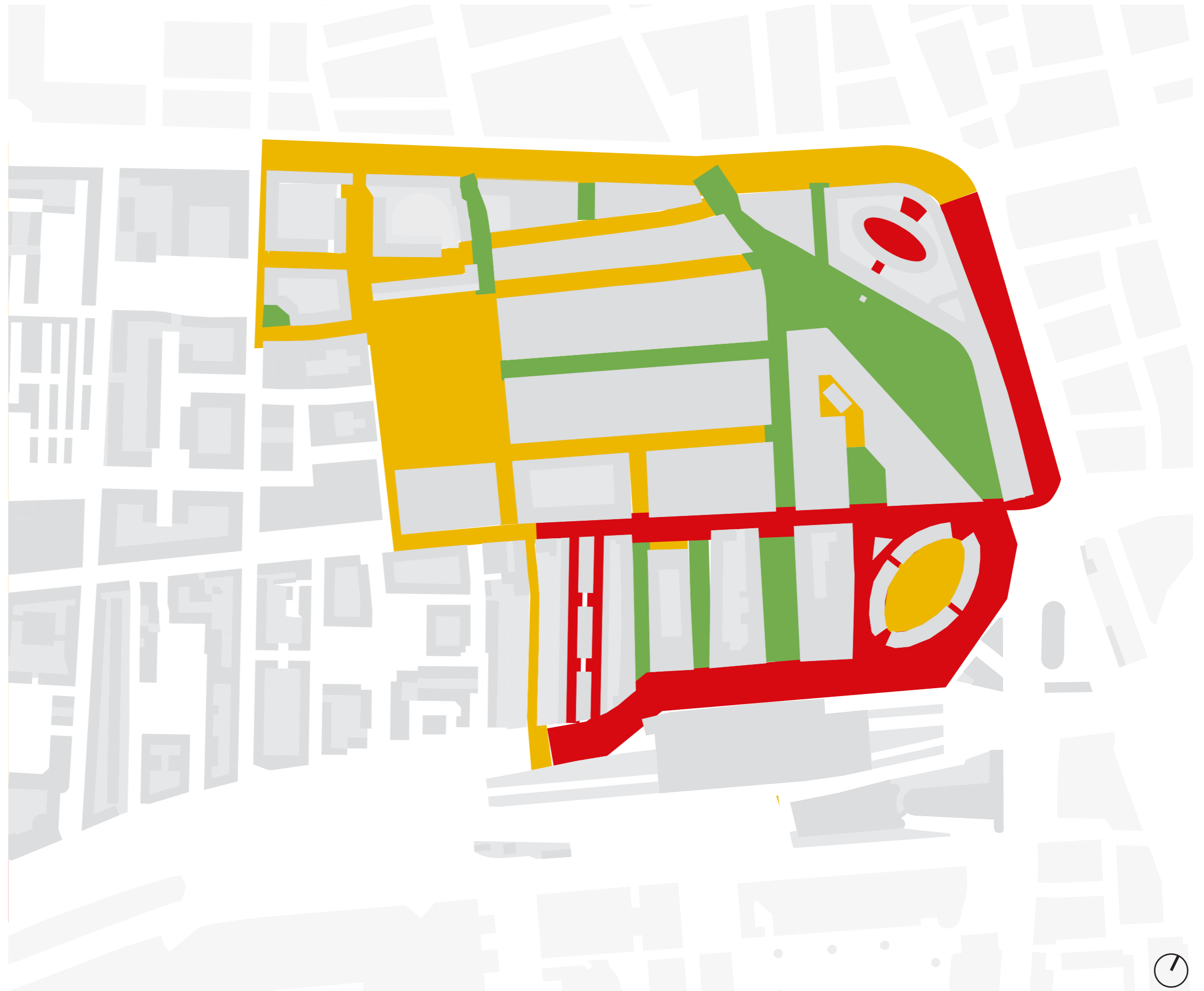
Om goed zicht te krijgen op de huidige situatie in de wijk en wat er wel en niet goed is, zijn alle straten, pleinen en plekken beoordeeld op de groene kwaliteit.

De kaart geeft een overzicht van de groene kwaliteit in het studiegebied.

De rode straten en pleinen zijn doorgaans lastige plekken, doordat er een hoge gebruikintensiteit is, zowel in de boven als ondergrond. Deze straten en pleinen hebben extra aandacht nodig.

De oranje straten komen veel voor. Dit zijn straten met wat groen, maar er is behoefte aan meer overtuigend groen.

Ook zijn er straten en plekken die al groen zijn, hier wordt ook onderzocht of de groene kwaliteit nog verder verbeterd kan worden.

Legenda

- Goed
- Gemiddeld
- Slecht

BEOORDELING BESTAANDE GROENE KWALITEIT

GOED

Goed

Een aantal straten en plekken in het studiegebied hebben nu al een goede groene kwaliteit. Dit betekent dat de straten en plekken bovengemiddeld groen zijn en het groen in goede toestand is.

Het betekent niet dat deze straten en plekken af zijn. Ook voor deze plekken worden de mogelijkheden verkend om de bestaande groene kwaliteit nog verder te verbeteren.

Gemiddeld

In veel straten en op veel plekken is bomen of andere beplanting aanwezig. Maar op deze plekken is de potentie sterk onderbenut en is er nog veel meer mogelijkheid de straten en plekken groener te maken.

Slecht

Op een aantal straten en plekken in het studiegebied zijn nauwelijks bomen en ander groen aanwezig. Hier is vaak de straat van gevel tot gevel verhard en geeft zodoende een troosteloze indruk.

Op deze plekken moet hard gewerkt worden om extra groen toe te voegen om de groene kwaliteit te verbeteren. Dat is doorgaans een uitdaging, omdat in deze straten meestal de ondergrond en bovengrond druk bezet zijn. In deze studie hebben we extra aandacht voor deze plekken.

GEMIDDELD

SLECHT

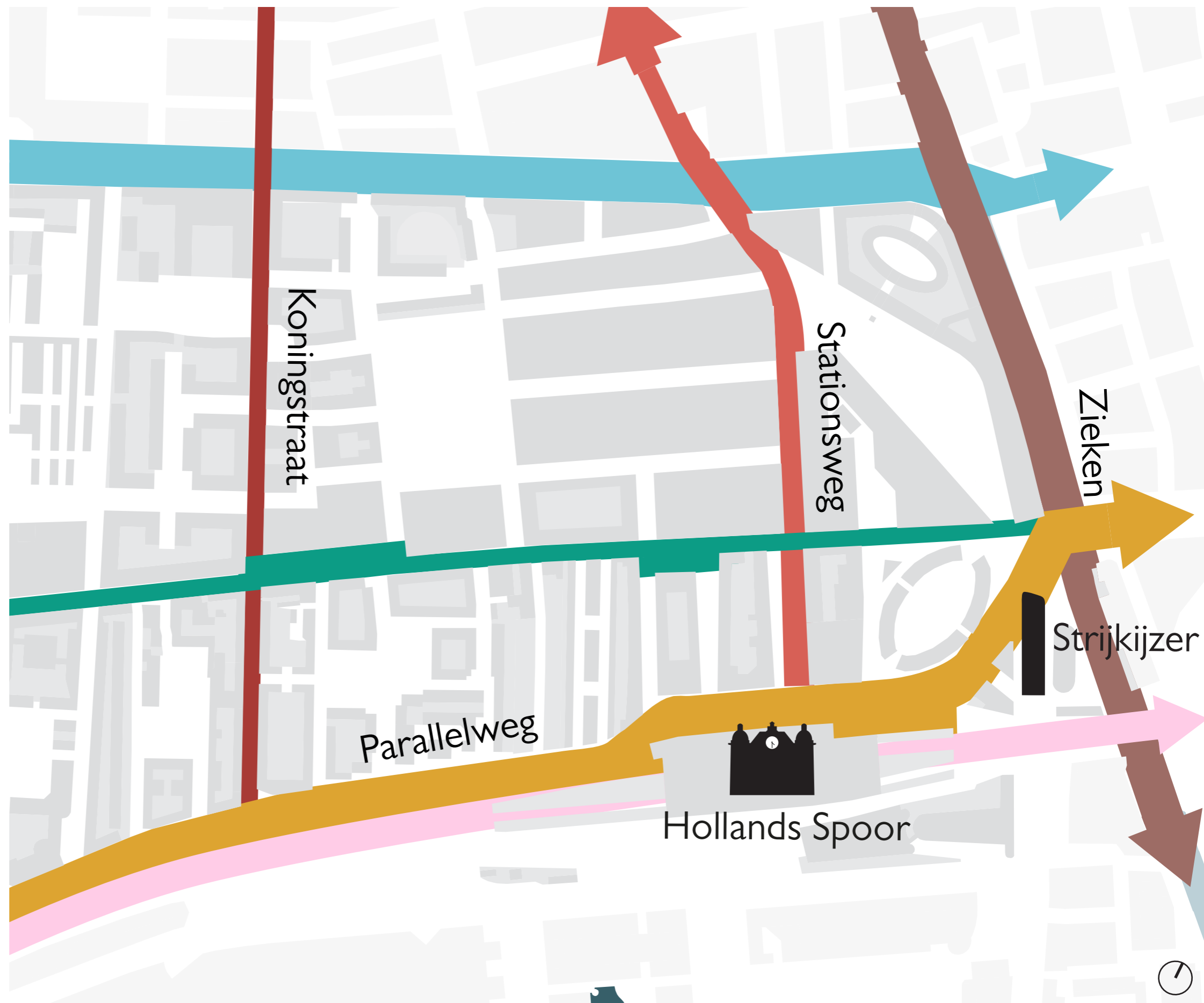

LANGE LIJNEN

De ruimtelijke samenhang van Den Haag wordt in belangrijke mate bepaald door het stelsel van lange lijnen loodrecht op en evenwijdig aan de kust. Veel lijnen liggen op de strandwallen. Dit zijn de oorspronkelijke verbindingswegen evenwijdig aan de kust en volgen de van nature hogere plekken die in het landschap aanwezig waren. Daarnaast zijn wegen aangelegd langs de al bestaande watergangen zoals de Haagse beek en de Laak. De lijnen loodrecht op de strandwallen waren oorspronkelijk verbindingswegen door het drassige polderlandschap gelegen tussen de beide strandwallen. Zij verbinden het achterland van Den Haag met de stad en de zee.

De Stationsbuurt heeft als belangrijke evenwijdige structuren: de Hoefkade, de Gracht en de Parallelweg. Haaks daarop zijn de Koningstraat, Stationsweg en het Zieken.

Elke lijn heeft zijn eigen karakter en functie en vraagt om zijn eigen benadering. Samen vormen ze de ruggengraat van het gebied en zijn daardoor het visitekaartje van de wijk. Door deze lijnen te vergroenen verandert meteen het aanzien van de hele wijk.

PARKEN EN PLEINEN

De verrassing van het gebied is het grote aantal parken, pleinen en plekken. De wijken hebben verschillende buurtparken, zoals het Huygenspark, Oranjeplein, Vermeerplein en van der Vennepark. Maar er zijn ook kleinere plekken, waar vaak veel ruimte is voor sporten en spelen.

Ook zijn er een aantal pleinen die hoofdzakelijk een functie hebben voor de mobiliteit, van voetgangers, fietser, auto's en de tram.

De uitstraling van al deze plekken, zowel algemeen als in groen opzicht, is erg wisselend. Maar duidelijk is dat de optelsom van al deze plekken samen een enorme bijdrage (kan) zijn aan de leefbaarheid van deze dichte stadswijken. Daarnaast kan een betere onderlinge verbinding van deze groene plekken de impact hiervan nog vergroten.

Een deel van de binnentuinen en hofjes is privaat grondgebied. Alle andere plekken zijn eigendom van de gemeente, waar mogelijk zijn de kansen voor vergroening van private terreinen ook benoemd.

Legenda

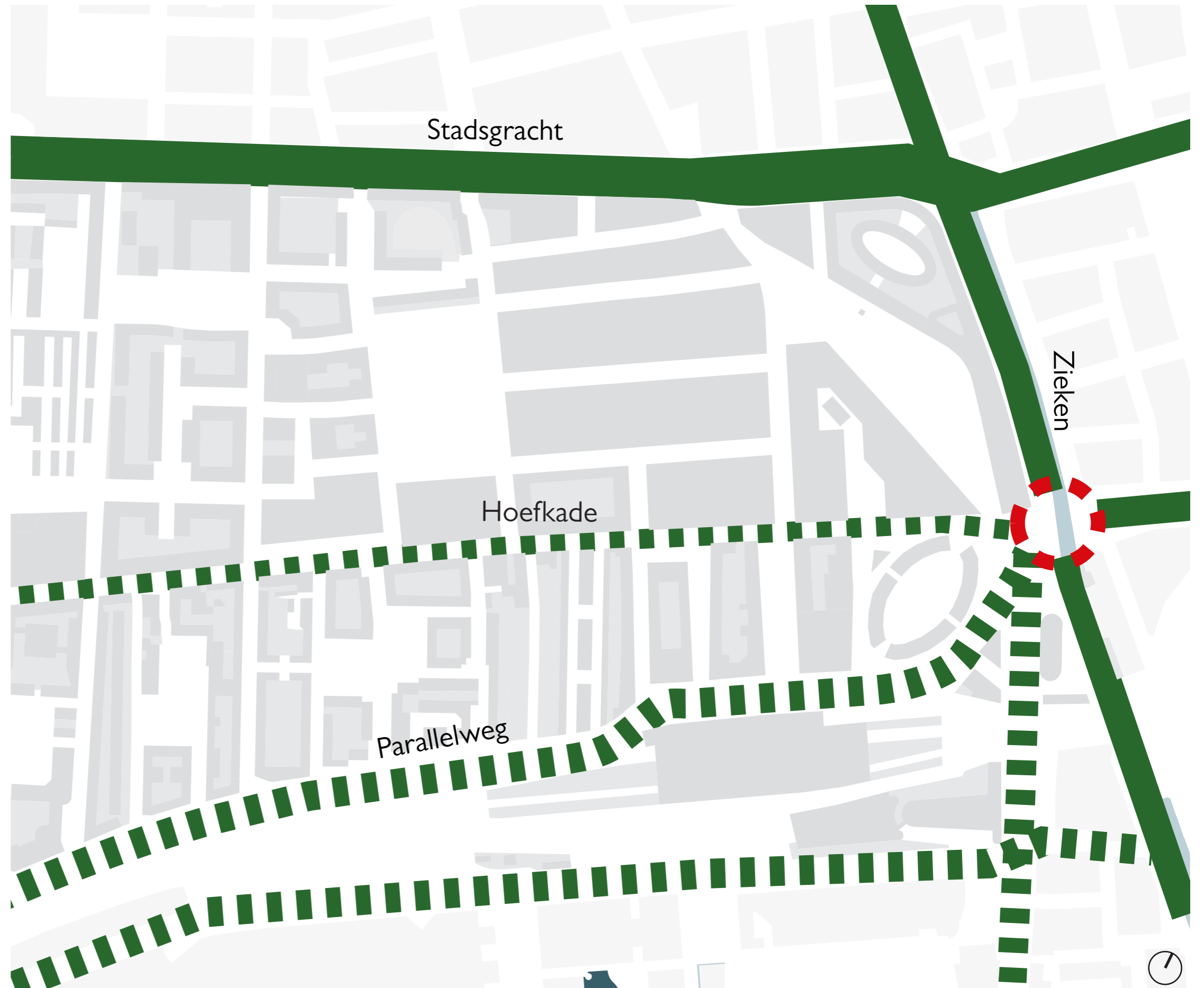
- Park
- Plein
- Sportveld/ Speeltuín
- Verkeersplein
- Binnentuin/ Hofje

HOOFDBOOMSTRUCTUUR

De hoofdboomstructuur valt voor een groot deel samen met de lange lijnen die de Stationsbuurt begrenzen en deels doorsnijden. Voor een deel valt dit ook samen met het grachtenstelsel van de stad, waardoor er groen-blaue structuren ontstaan.

Het Rijswijkseplein is een belangrijk knooppunt in de hoofdboomstructuur, maar op dit moment is het een sterk versteend plein en een missing-link in de structuur.

Voor de Hoefkade en Parrallelweg bestaat de ambitie om een boomstructuur te realiseren die de kenmerken van een hoofdboomstructuur heeft (zie Nota Stadsbomen). Dit kan worden gerealiseerd in een project van herinrichting.

Legenda

- Hoofdboomstructuur
- Ambitie hoofdboomstructuur
- Missing link

ANALYSEKAARTEN

Ontwateringsdiepte

Voor bomen is het belangrijk dat ze niet te nat en niet te droog staan. De ontwateringsdiepte in de wijken ligt op ongeveer 1 meter diepte. Aan de westzijde ligt de ontwateringsdiepte hoger en richting de verhoogt liggende treinsporen relatief dieper.

Bomen kunnen niet in het grondwater wortelen. Dat betekent dat de bomen gemiddeld een meter grond hebben om te wortelen. Omdat bomen wel genoeg kubieke meter wortelruimte nodig hebben, moeten de bomen relatief breed kunnen wortelen.

Hittestress

De vergroening draagt onder andere bij aan verkoeling. Op deze kaart is goed te zien dat dat op veel plekken hard nodig is. Met name in het gebied rondom station Hollands Spoor, maar ook in enkele woonstraten is de hittestress erg groot. Anderzijds is goed te zien dat de groene plekken in de wijk een verkoelende werking hebben.

Geomorfologie

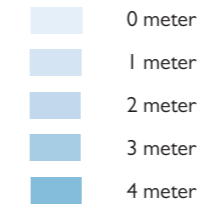
Bij het maken van nieuw groen zijn de bodem omstandigheden het beginpunt.

Den Haag ligt voor een groot deel op oude strandwallen, deels zijn deze bedekt met een veenlaag. Dit is het geval in het studiegebied. Bij de aanleg van de wijken is een zandlaag op het veen aangebracht.

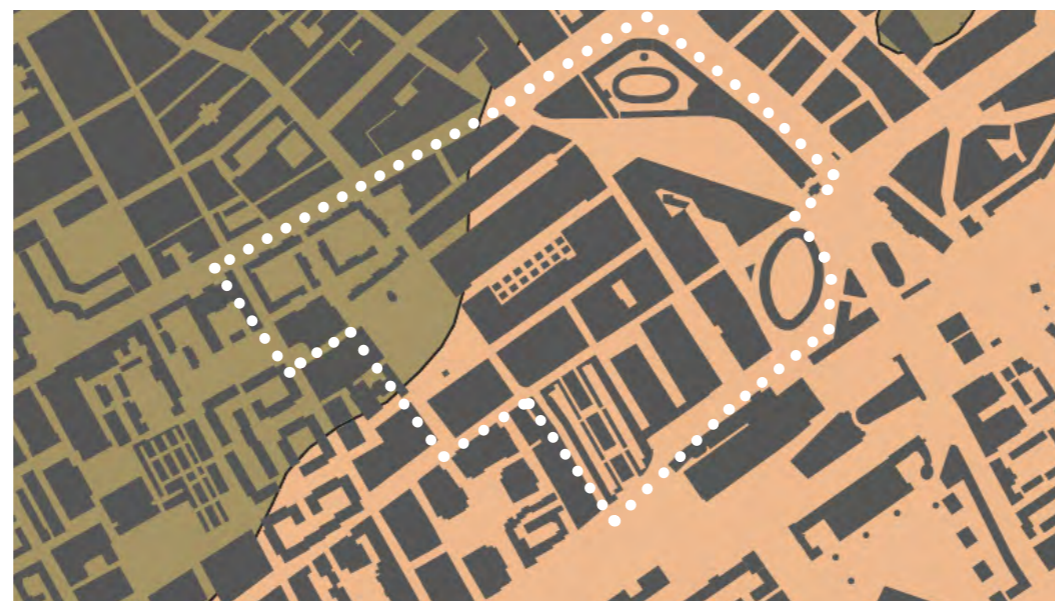
Voor bomen is het van belang dat ze deels in de venige ondergrond zullen gaan wortelen. Daarom is het belangrijk bomen te kiezen die goed gedijen op de vochtige en veenachtige ondergrond.

Legenda

Legenda

Legenda

WERKWIJZE

Inleiding

In dit onderzoek is voor het gehele studiegebied in kaart gebracht waar groen toegevoegd kan worden. De focus ligt daarbij op het toevoegen van bomen, gazon en beplanting, zoals vaste planten, heesters en hagen. Incidenteel worden klimplanten voorgesteld.

Het doel is de leefkwaliteit te vergroten door het toevoegen van groen. Dat betekent dat er zoveel mogelijk groen wordt voorgesteld, maar wel op een manier dat het een prettigere leefomgeving oplevert. Daarvoor is er met een duidelijke systematiek, per straat en plek gekeken welke ingreep passend is.

De buurt

De Stationsbuurt is een dichtbevolkte stadswijk ten zuiden van het Centrum. De wijk is uit het midden van de 19de eeuw, het was toen de eerste wijk die buiten de stadsgracht werd gebouwd, als verbinding naar het toen nieuwe station Hollands Spoor.

De wijk heeft twee statige buurtparken: Huygenspark en het Oranjeplein. Ten opzichte van de omliggende wijken is de historische Stationsbuurt relatief groen. In de meeste straatprofielen zijn bomen aan weerszijde aanwezig en in sommige straten zijn er groene voortuinen, die bijdragen aan de groene uitstraling van de straat.

Enkele jaren geleden is de Stationsweg als onderdeel van het bekroonde project Loper Oude Centrum vernieuwd. Daarmee is de belangrijkste lange lijn van de Stationsbuurt een aantrekkelijke groene straat geworden.

Vormgeving

Voor diverse plekken zijn op blok-, en straatniveau schetsen gemaakt. Dit zijn de 'Quick-wins'. Deze plekken kunnen direct vergroend worden door het stadsdeel na communicatie met de buurt. Op dit niveau zijn onnodig verharde vlakken opgemerkt. Het zijn vaak brede stukken trottoir, grenzend aan woningen of voorzieningen. Er is zorgvuldig gekeken naar de vormgeving van deze plekken in relatie tot de groenvakken in de directe omgeving. Hiervoor zijn geen onnodig ingewikkelde vormen en maten gehanteerd. Er is een ondermaat van 10m²

bepaald waaraan een nieuw groenvak minimaal moet voldoen. We vergroenen namelijk niet om te vergroenen maar omdat het daadwerkelijk een extra waarde heeft voor de stad. Het is dan ook belangrijk dat het groen voldoende maat heeft zodat het goed onderhouden kan worden en aantrekkelijk blijft. We hebben de ervaring dat deze minimale maat van 10m² een robuuste groene invulling kan krijgen en goed te beheren is. Voor elke plek is ook getoetst of andere functies zoals spelen of fietsparkeren van toepassing zijn.

Materialisatie & afwatering

Voor de materialisering (opsluitbanden, betontegels, gebakkenklinkers etc.) wordt gebruik gemaakt van het Handboek Openbare Ruimte (HOR). Het plangebied ligt deels in het gebied waar voor de inrichting van de openbare ruimte het kwaliteitsniveau: Hofstadkwaliteit geldt, dat betekent dat het gebied in gebruik en uitstraling onderdeel uitmaakt van het centrum, en zodoende met meer hoogwaardige materialen wordt ingericht. Het overige projectgebied is vanzelfsprekend ingericht op residentiekwaliteit niveau.

In principe worden geen nieuwe materialen geïntroduceerd en de maten uit het HOR zijn gehanteerd. Alle plantvakken worden in principe opgesloten door middel van een verlaagde opsluitband. Hierdoor kan regenwater het plantvak instromen en infiltreren in het grondwater. Hiermee wordt het riool ontlast bij piekafvoeren en wordt verdroging tegen gegaan. Voor de Stationsbuurt geldt dat het intensieve gebruik van groen en de grotere kans op betreding van het aanwezige groen een belangrijk aandachtspunt is voor het ontwerp. Als de kans op betreedbaarheid groot is, geniet het de voorkeur om het groen te beschermen door een laag hekwerk en niet om een verhoogde band aan te brengen. Zo kan water nog steeds naar het plantvak stromen. Mocht om andere, bijvoorbeeld verkeerstechnische redenen, er toch een verhoogde band nodig zijn, dan kan er gekeken worden naar uitsparingen of doorstroombanden, om regenwater infiltratie toch mogelijk te maken.

Gebruiksintensiviteit

De Stationsbuurt is een echte stadswijk, het ligt aan de rand van het centrum en vormt de verbinding met het belangrijke treinstation Hollands Spoor. Het gebruik van de openbare ruimte is daardoor zeer intensief en de kans op betreding van het aanwezige groen hoog. Groen is sneller toe aan vervanging of inboet (aanbrengen van nieuwe planten).

Stadsnatuur

In Den Haag liggen veel kansen voor het ontwikkelen van een natuur inclusieve stad en het bereiken en in stand houden van een vitale stadsnatuur. Vaak levert een eenvoudige aanpassing in het ontwerp en de uitvoering al natuurwinst op. Het is dan ook belangrijk om bij projecten, omvormingsbeheer en het meer klimaatadaptief maken van de stad de aanwezige kansen voor natuur te benutten. Daarom werken we met een natuurkansenscan bij elk project in de openbare ruimte. Een natuurkansenscan is een eenvoudige, snel te maken scan van aanwezige natuurwaarden en

mogelijkheden voor natuur. Zijn er bijvoorbeeld struiken aanwezig die nectar en bessen bieden of als schuilplek dienen voor kleine zoogdieren en broedvogels. Hoe geven we de natuurwaarden een plekje ná de werkzaamheden, en kunnen we meer natuurwaarde realiseren? De achterliggende gedachte is altijd: bestaande natuurwaarden behouden, versterken en uitbreiden waar het kan. Door de stad te bekijken als leefgebied van planten en dieren en te denken in kansen, werken we toe naar een vitalere natuur. Vaak is hier maar een kleine aanpassing in het ontwerp voor nodig. Omdat projecten die voortkomen uit deze studie gericht zijn op het toevoegen van groen, is het niet relevant om te inventariseren wat er aan te behouden groen aanwezig is op de verschillende locaties, want dit betreft altijd verharding. In plaats daarvan wordt in de natuurkansenscan globaal geïnventariseerd wat de huidige natuurwaarden zijn van de Stationsbuurt en welke kansen er liggen om de lokale populaties te versterken en de biodiversiteit te vergroten.

Methodiek

Bij het zoeken naar ruimte voor vergroening zijn de potentiële plaatsen allereerst technisch onderzocht, of er voldoende ruimte in de boven en ondergrond is. Denk daarbij aan kabels en leidingen, maar ook aan voldoende brede loopzones. Vervolgens is er door de bril van een ontwerper gekeken om te kijken of het toevoegen van bomen of beplanting ook wenselijk is. Zo worden er geen losse bomen of verdwaalde groenvakken voorgesteld, maar wordt er gekeken naar grotere structuren, samenhang en specifieke gebruik en betekenis van straten en plekken. Voor groenvakken wordt een minimum maat van 10m² aangehouden.

De vele pleinen en parken zijn individuele opgaven geweest. Waarbij per plek gekeken is naar het programma en de huidige inrichting. Vaak zijn er hier veel mogelijkheden om groen toe te voegen. De voorstellen hiervoor moeten doorgaans verder uitgewerkt worden alvorens ze uitgevoerd kunnen worden.

Verder is er speciale aandacht besteed aan de lange lijnen en straten die in onze analyse 'rood kleuren'. Ingrepen in deze straten zijn soms ingewikkelder en duurder, zoals het toevoegen van staalkabels met klimplanten, omdat simpelere ingrepen daar niet mogelijk zijn.

Naast het doen van deze ingrepen is het mogelijk om boomspiegels te vergroten en te beplanten en geveltuinjes te maken, dit is niet verder uitgewerkt in deze studie.

Bomen

Bij het plaatsen van bomen moet aandacht worden besteed aan de beschikbare wortelruimte, zodat de boom gezond kan uitgroeien. Om een logisch eindbeeld te bereiken zijn in straten bomen altijd in serie voorgesteld, op geschikte afstand van elkaar.

Waar mogelijk zijn de bomen naast de parkeerzone voorgesteld, waar nodig in de parkeerzone. Waarbij er rekening is gehouden met een geschikte tussenruimte van 6 meter bestrating of een veelvoud daarvan. Bij het

plaatsen van bomen in parkeervakken komt er minimaal één parkeervak te vervallen, vaak is het mogelijk om in een parkeerstrook in plaats van één parkeerplaats 2-3 bomen te plaatsen. In dat geval zal de parkeerruimte verschuiven.

Waar kabels en leidingen in de ondergrond zitten zijn geen bomen voorgesteld. Ook wordt er voldoende afstand gehouden van gevels, ORAC's etc. Op logische plekken zijn bomen met nieuwe fietsparkeerplekken gecombineerd. Zo worden twee problemen tegelijkertijd opgelost. Op deze manier kan een grotere bijdrage geleverd worden aan de leefkwaliteit van een straat. Aangezien deze studie zich voornamelijk richt op het toevoegen van groen moet gecontroleerd worden of de fietsparkeerplekken inderdaad de meest geschikte plekken zijn voor fietsparkeren.

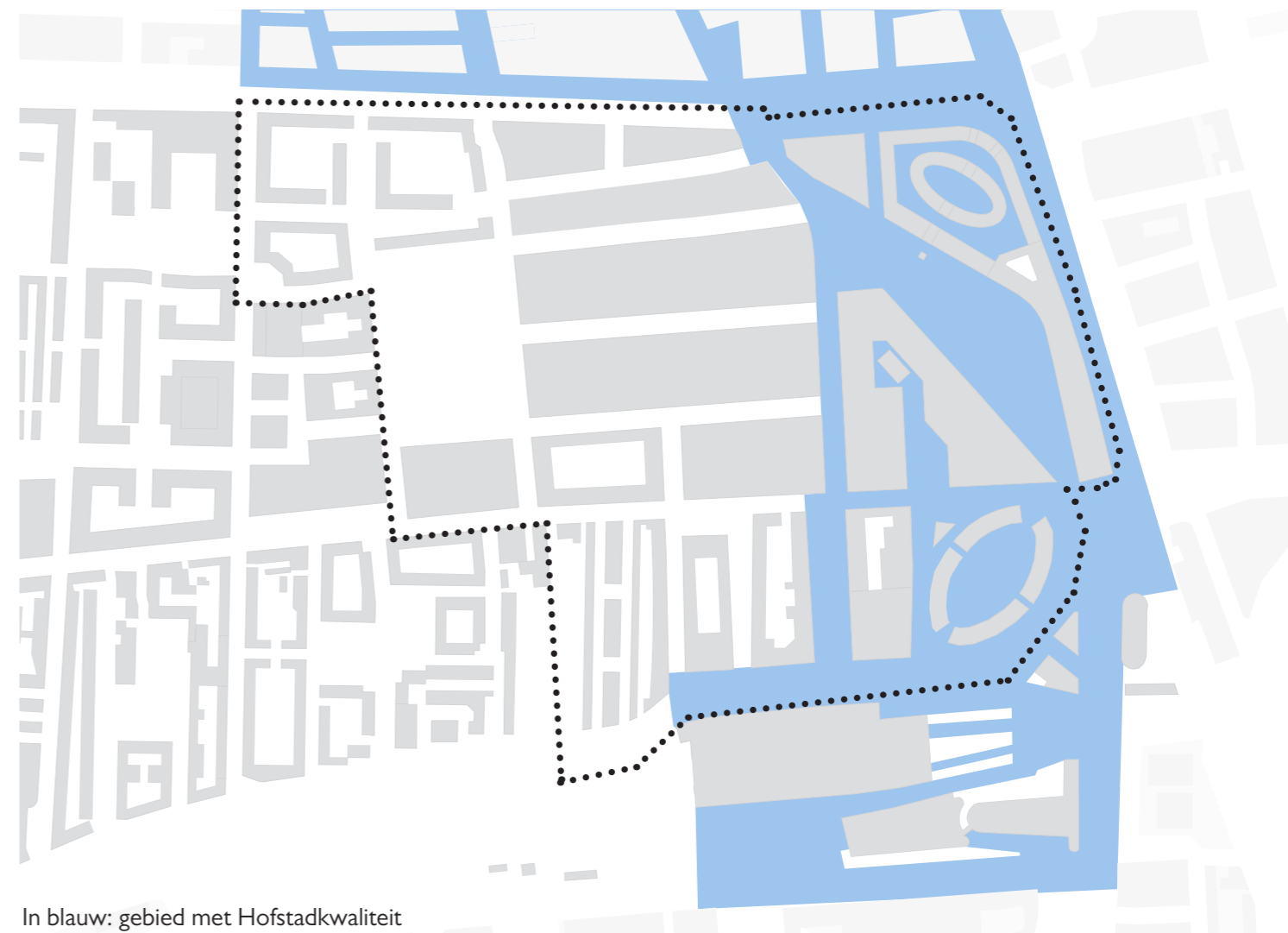
De tabel geeft een overzicht van de standplaats eisen van een boom, gebaseerd op de Nota Stadsbomen. Het uitgangspunt is dat we goede groeiplaatsen voor goed presterende bomen aanleggen. Bij vervanging en het toevoegen van extra bomen in een bestaande situatie hanteren we een minimale groeiplaats van 7,5 m³ voor de 1e grootte, 6m³ voor de 2e grootte en 5m³ voor een 3e grootte boom. Dit is voor deze studie als uitgangspunt gehanteerd.

Verschillende categorieën bomen

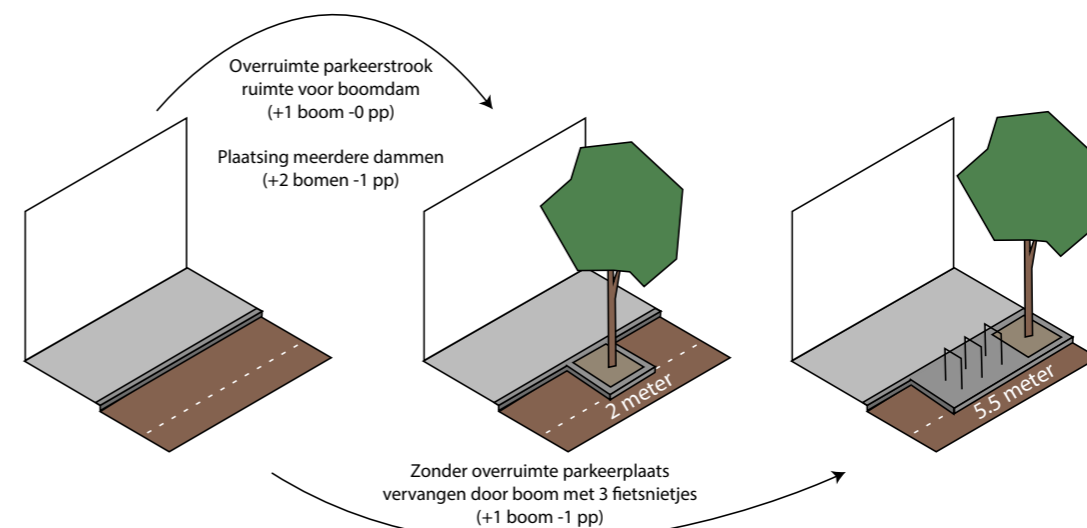
Op de kaart zijn verschillende categorieën bomen te onderscheiden:

- bestaande boom
- groeiplaats al aanwezig, inboet
- mogelijke plek voor 1 boom
- mogelijke plek voor 1 boom, ten koste van parkeren
- mogelijke plek voor 1 boom, vereist nader onderzoek
- mogelijke plek voor 1 boom op particulier terrein
- mogelijke plek voor 1 boom, maar technisch niet wenselijk
- mogelijke plek voor 1 meerstammige heester

Met nader onderzoek wordt bedoeld dat op sommige plekken mogelijkheden lijken om bomen te plaatsen,

In blauw: gebied met Hofstadkwaliteit

1 boom gaat niet altijd ten koste van 1 parkeerplek opgeven van 1 parkeerplek kan ook gezien worden als ruimte voor groen en mobiliteitstransitie (6 fietsparkeerplekken)

mits daarbij kleine aanpassingen worden gedaan aan de openbare ruimte.

Op deze manier kunnen 158 bomen aan de Stationsbuurt worden toegevoegd.

Hoofdboomstructuur

De hoofdboomstructuur bevindt zich aan de randen van de wijk. Deze structuren, zoals de stadsgracht, spelen een rol op het niveau van de stad en vragen om een integrale kijk.

Grondwaterstand

De gemiddelde grondwaterstand is in de Stationsbuurt 1 meter. Dit is relatief gunstig voor de doorwortelbare ruimte omdat de bomen dan een voldoende en stabiel wortelpakket kunnen vormen en de vochtvoorziening dichtbij is. Het betekent wel dat de benodigde groeiplaats vooral in de breedte gezocht moet worden.

Kosten voor extra bomen

Om een goed beeld te krijgen in de investeringen die nodig zijn om de wijk te vergroenen zijn voor bomen de gemiddelde kosten in beeld gebracht.

De kosten voor de inrichting van een goede groeiplaats, de aanplant en nazorg gedurende het eerste jaar zijn apart in een tabel gezet. De kosten zijn afhankelijk van de situatie. Is er sprake van verharding of open grond? Hoe bereikbaar is de locatie, zijn er wegfazettingen nodig etc.

Bomen moeten na aanplant veilig worden beheerd. Elke boom krijgt daarvoor een eigen werkpakket. Dit is afhankelijk van de plek waar hij in de stad staat. Een boom langs een tramlijn vraagt meer onderhoud (i.v.m. een veilige groei) dan een boom in een park. Voor elke nieuwe boom wordt afhankelijk van het werkpakket bepaald welke gemiddelde onderhoudskosten nodig zijn.

Soortkeuze

Bij het planten van extra bomen in een bestaande boomstructuur wordt in principe de bestaande boomsoort aangehouden. Wanneer een nieuwe structuur wordt gemaakt hanteren we voor de keuze van de bomen de uitgangspunten die zijn opgenomen in de Nota Stadsbomen. We kijken zo o.a. naar ecologisch passende en microklimaatverbeterende bomen.

	1e grootte boom	2e grootte boom	3e grootte boom
Afstand tot gevel	7 m	5 m	2,5 m
Afstand tot lichtmast	6 m	4 m	3 m
Afstand tot kabels en leidingen	1,75 m	1,25 m	1 m
Afstand tot riool	2 m	2 m	2 m
Afstand tot trottoirband	0,65 m	0,65 m	0,65 m
Afstand tot hartlijn tram	6 m	4 m	3 m
Minimale groeiplaats	7,5 m ³	6 m ³	5,0 m ³

Gebaseerd op nota Stadsbomen

Inzicht in de gemiddelde kosten voor de aanplant van een boom

	bestaande stad boom in open grond GP gem. 6m ³	bestaande stad boom in verharding GP gem. 6m ³	bestaande stad boom in parkeerstrook gem GP 15m ³	herinrichting boom in open grond GP gem 6m ³	herinrichting boom in verharding GP gem. 15m ³
aanschaf materialen					
aanschaf boom maat 18-20	€ 350	€ 350	€ 350	€ 350	€ 350
aanschaf gietrand, palen, boomband en spijkers	€ 25	€ 25	€ 25	€ 25	€ 25
aanschaf grond (bomenvoedingsgrond/bomenzand)	€ 45	€ 210	€ 525	€ 45	€ 525
aanschaf sandwichconstructie voor drukverdeling onder parkeervak			€ 825		
aanschaf 'oortjes' en opsluiting voor boomvak		€ 150	€ 250		
aanschaf anti aanrijpalen			€ 150		
voorbereidingswerk plantvak					
bestaande grond doormengen met voedingsgrond	€ 125			€ 125	
bestaande grond uitgraven en afvoeren		€ 240	€ 600		€ 600
bomenzand aanbrengen		€ 120	€ 300		€ 300
aanbrengen sandwichconstructie			€ 375		
aanplant zelf					
aanplant	€ 150	€ 150	€ 150	€ 150	€ 150
herstraten/aanbrengen straatlaag gem. 6m ² /15m ² evt oortje		€ 300	€ 700		€ 525
egaliseren open grond incl herstel beplanting	€ 50			€ 50	
plaatsen anti aanrijpalen			€ 50		
nazorg					
watergeven 1e jaar	€ 150	€ 150	€ 150	€ 150	€ 150
gietrand en palen verwijderen	€ 40	€ 40	€ 40	€ 40	€ 40
overig					
Indicatief bodemonderzoek/K&L	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50
vergunningen/afzettingen/rijplaten	€ 150	€ 250	€ 350	€ 150	€ 150
voorbereiding, administratie en toezicht (gemiddeld)	€ 200	€ 200	€ 400	€ 200	€ 200
TOTAAL	€ 1.335	€ 2.235	€ 5.290	€ 1.335	€ 3.065

HUIDIGE NATUURWAARDEN EN KANSEN

Natuurkansen

Voor iedere herinrichting is het conform het beleid uit de Nota Stadsnatuur verplicht een natuurkansenscan uit te voeren. De herinrichtingen die voortkomen uit deze studie zijn allen gericht op vergroening. Het is in die zin ook niet relevant om te inventariseren wat er aan welk type groen aanwezig is op de verschillende herinrichtingslocaties, want deze bestaan allen uit verharding. Om toch invulling te geven aan de natuurkansenscan is globaal geïnventariseerd wat de huidige natuurwaarden zijn van de Stationsbuurt en welke kansen er liggen om de lokale populaties te versterken en de biodiversiteit binnen de Stationsbuurt te vergroten. Daarbij is ook van bestaand groen gekeken of dit kan worden verbeterd.

Doelsoorten

Natuur is overal. Op de natuurwaardenkaart van Den Haag (RIS299279) scoort de Stationsbuurt gemiddeld laag. Dat wil zeggen dat er relatief weinig verschillende soorten planten en dieren zijn aangetroffen in het verleden. De huidige natuurwaarden van het gebied zijn derhalve beperkt tot soorten die zich binnen dit stadse habitat weten te handhaven. Bij het inrichten van het groen is het vanuit het oogpunt van de biodiversiteit gewenst om de inrichting aan te laten sluiten op de eisen die deze diersoorten aan hun omgeving stellen. Daarnaast dient de inrichting zich te richten op soorten die redelijkerwijs mogen worden verwacht als het gebied geschikt gemaakt wordt voor deze soorten. De huidige soorten en de te verwachten soorten vormen samen de doelsoorten. Beschermd en bijzondere natuurwaarden zijn in beperkte mate aanwezig. De inventarisatie is hieronder per soortgroep beschreven.

Amfibieën en reptielen

Gelet op de afwezigheid van geschikt voortplantingswater in de openbare ruimte zijn amfibieën geheel aangewezen op vijvers in tuinen, mochten die er zijn. Geschikt habitat voor amfibieën en reptielen is nauwelijks aanwezig in de Stationsbuurt. In de grotere parken en binnentuinen waar struweel aanwezig is kunnen individuen van de gewone pad en de bruine kikker niet worden uitgesloten. Dat er weinig habitat voor amfibieën en reptielen aanwezig is, is terug te zien in het aantal geregistreerde waarnemingen van deze soorten. Deze zijn voor

amfibieën zeer beperkt en voor reptielen nihil. Voor amfibieën kan in groenvakken landbiotoop worden gerealiseerd. Een onderbeplanting van Hedera kan bijvoorbeeld door de gewone pad benut worden. Alleen in de parken waar grotere aaneengesloten vakken met struweel of bloemrijk gras mogelijk zijn, is het kansrijk om echt van betekenis te kunnen zijn voor amfibieën en deze te voorzien van optimaal habitat.

Dagvlinders en wilde bijen

In de Stationsbuurt zijn niet veel waarnemingen bekend van dagvlinders en wilde bijen. Gelet op het aanwezige biotoop zijn vooral algemeen in de stad, tuinen en parken voorkomende soorten te verwachten. Voor wat betreft dagvlinders gaat dit om witjes, kleine vos, atalanta, dagpauwoog en boomblauwtje. Voor wat betreft wilde bijen gaat dit om soorten als gewone sachembij, rosse metselbij en verschillende soorten hommels.

Voor dagvlinders is het van belang dat de waardplanten aanwezig zijn en voldoende planten die nectar geven. Voor dagvlinders zijn soorten waar de bloemen een lange kroonbuis hebben met name geschikt om aan te planten omdat dagvlinders een lange roltong hebben waarmee ze bij de nectar kunnen in tegenstelling tot honingbijen die een relatief korte tong hebben. Soorten als rode spoorbloem, vlinderstruik en kogeldistel zijn voorbeelden van voor vlinders geschikte nectarplanten. De waardplanten van de te verwachten soorten zijn grote brandnetel, koolsoorten maar voor het boomblauwtje en de citroenvlinder ook heesters als hulst, sporkehout en wegedoorn. Het aanplanten van brandnetels is uiteraard niet gewenst in plantsoenen en veel koolsoorten ook niet toe te passen. Het aanplanten van heesters is in de regel wel mogelijk. Voor wilde bijen zijn vegetaties met veel inheemse kruidachtigen en heesters die nectar bieden van belang.

Broedvogels

In het plangebied is de huismus bekend voor te komen. Nesten zijn aanwezig ter hoogte van de Koningstraat / Gortmolen en in de Fannius Scholtenstraat ten zuiden van het Oranjeplein. Hier broedt de huismus onder de dakpannen. Het aanwezige groen in de directe omgeving is van essentieel belang voor de huismus. Als we kijken wat hier aan groen aanwezig is dat ook geschikt is voor de huismus dan is dat zeer beperkt. Er is derhalve ruimte voor verbetering van de situatie.

Overige broedvogels die verwacht worden zijn algemene stadsvogels als de, ekster, houtduif, heggenmus, kauw, merel en de spreeuw. De spreeuw is in het Huychenspark in de winter massaal aanwezig in de bomen. Het betreft een slaapplek. Wat met name ontbreekt binnen de Stationsbuurt is opgaand struweel voor vogels om in te broeden en te foerageren. De struweelbroeders lijken met name aangewezen op tuinen en particulier onderhouden groen zoals de stadsoase het Spinozahof. In de buitenruimte aanwezig struweel is vaak van onvoldoende omvang en hoogte om benut te worden door vogels als nestplaats.

Vleermuizen

De grachtenring van Den Haag maakt onderdeel uit van het essentieel leefgebied van de gewone dwergvleermuis. Deze foerageert vaak in de buurt van water. In de Stationsbuurt zijn geen grote kolonies bekend voor te komen. Wel zijn er zomer- en paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aanwezig. Verwacht wordt dat er verspreid over de wijk meer verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en van de ruige dwergvleermuis aanwezig zijn. Deze soorten zijn gebaat bij een groot aanbod van insecten en insectenrijke luwtes. De aanplant van bomen in rijen die ook insecten aantrekken en overige insectenrijke beplantingen is voor deze soorten gewenst. Daarnaast is het behoud van bomen langs de kades van essentieel belang. Hierdoor ontstaat er meer luwte op het water en zullen er meer insecten aanwezig zijn om op te jagen.

Grondgebonden zoogdieren

Het voorkomen van grondgebonden zoogdieren beperkt zich naar verwachting tot muizen (bosmuis, huisspitsmuis) en de egel. De beplanting kan voor deze soorten voor voedsel en dekking zorgen. De egel is in de stadse omgeving gebaat bij een landschap met struweel dat voor dekking zorgt zoals dichte clusters met groenblijvende soorten zoals struikkamperfoelie, naast grasvelden, hagen en struweel met bessen. In het Huijgenspark, het Oranjeplein en de Slijpmolen en Gortmolen kunnen egels worden verwacht. Daarnaast bieden de particuliere tuinen naar verwachting geschikt leefgebied voor de egel.

Connectiviteit

Binnen de Stationsbuurt zijn geen verbindingzones aanwezig. De groene trambaan langs het Zieken kan

als groene verbinding worden gezien voor insecten, maar deze is niet geschikt voor grotere dieren. De boomstructuur vormt voor vogels en vleermuizen een groen netwerk binnen de Stationsbuurt. De gracht langs Groenewegje en het Zieken in combinatie met de bomenrijen is van essentieel belang voor vleermuizen als de gewone dwergvleermuis. Deze bomen maken ook onderdeel uit van de Hoofdboomstructuur.

Boomspiegels

Aanwezige boomspiegels kunnen worden vergroot en voorzien van een ecologisch waardevolle beplanting. In de regel zijn boomspiegels wel uitdagende locaties om bloemrijk te houden. Alleen als deze voldoende maat krijgen is het nuttig om tot beplanten over te gaan. De beplanting kan bestaan uit lage heesters als Berberis frikartii of Lonicera nitida, vaste planten of een combinatie. In de (half)schaduw zijn vaste planten als smeerwortel, donkere ooievaarsbek, gevlekt longkruid, boerenwormkruid, overblijvende ossentong en klimop gewenst om aan te planten. Boomspiegels die worden uitgebreid en veel zon vangen aan de noordzijde kunnen worden ingeplant met een mix van soorten die graag een plekje in de zon hebben. Denk hierbij aan beemdooievaarsbek, knoopkruid, duifkruid, hartgespan, hemelsleutel, kattenkruid, veldsalie, zonnehoed, wilde marjolein en wilde tijm. Een soort als akkerklokje weet zich vaak goed te handhaven onder de wat zwaardere omstandigheden in boomspiegels.

Een blokhaag kan ook bijdragen aan de stadsnatuur onder bomen. In de Stationsbuurt zijn enkele mooie voorbeelden aanwezig van geschoren hagen van vuurdoorn onder bomen, maar ook een blokhaag van de inheemse Spaanse aak kan functioneel zijn en bijdragen aan de biodiversiteit. Deze inheemse soort biedt veel stuifmeel en nectar en de bladeren hebben veel relaties met bladmineerders en galmijten. Door de aanplant van een blokhaag blijft er vaak ook meer blad op de bodem liggen waardoor het bodemleven wordt gevoed. Dit is gunstig voor de bomen, maar zeker ook voor de algehele biodiversiteit. Het bodemleven speelt een vitale rol binnen de ecologie. De strooisellaag biedt habitat voor allerlei insecten, spinnen maar ook poppen van vlinders. Een strooisellaag is ook voor een stadsvogel als de merel van belang voor het vinden van voedsel.

Vakken met vaste planten

Om de lokale populaties insecten te voorzien van nectar en pollen kan in nieuw aan te leggen plantvakken een sortiment worden aangeplant met veel bloei en een spreiding over de maanden april t/m september. Door hier soorten te gebruiken als droplant, kattenkruid en inheemse vaste planten als duifkruid en beemdooievaarsbek kan de lokale biodiversiteit worden versterkt. Het sortiment dient afgestemd te worden op de plaatselijke omstandigheden. Zo mogelijk een plantvak combineren met minimaal 1 heester per plantvak voor structuur en dekking voor vogels.

Bloemrijk gras

In de Stationsbuurt is op de Hoefkade nabij de Koningstraat en de Falckstraat een groen plein aanwezig. Hier staan bomen in gazon. Door hier delen van het gazon met een kruidenmengsel in te zaaien kan de lokale biodiversiteit worden versterkt. Ook is er ruimte op het Oranjeplein voor bloemrijk gras. De graslanden bij de Gortmolen en Slijpmolen kunnen ook deels worden omgevormd tot bloemrijkgrasland. Een deel van het gras als grasveld blijven beheren kan van waarde zijn voor de huismus, die deels afhankelijk is van graszaden. Wel is het dan noodzakelijk dat er enkele groenblijvende of doornige heesters worden aangeplant voor voldoende dekking. Ook de aanplant van een haag van bijvoorbeeld olijfwilg kan functioneel zijn voor de huismus als dekking.

Heesters

De aanplant van één of enkele heesters kan een wereld van verschil maken. Door dekking te geven aan vogels in de vorm van doornige struiken of groenblijvende struiken kunnen vogels, waaronder de huismus, het overige groen veel beter benutten. Plaats in vakken met vaste planten dan ook altijd minimaal 1 heester die dekking aan vogels biedt. Denk hierbij aan sleedoorn, (Chinese) zuurbes, hulst, wilde liguster of een meidoorn. Rond het speelveld bij Haagweide is een rand aanwezig met lage heesters, maar hier is zeker ruimte om wat meer robuust opgaand groen te plaatsen met besdragende heesters.

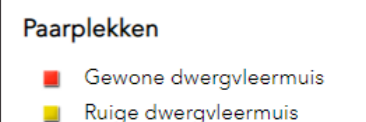
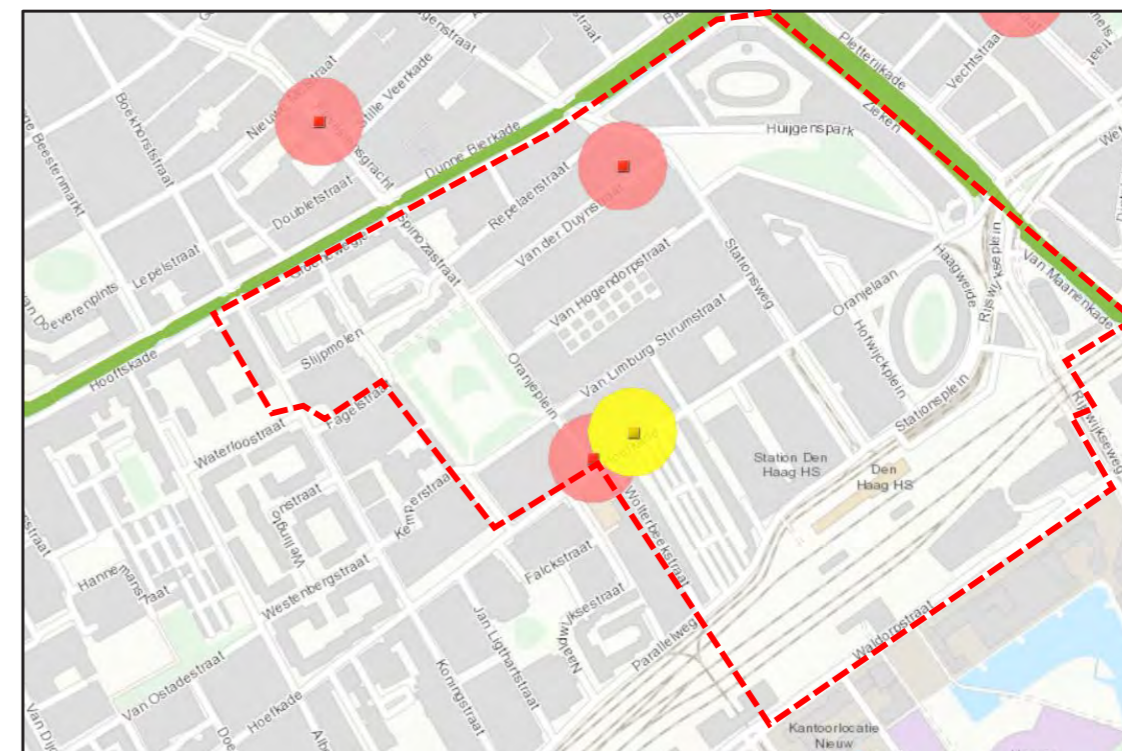
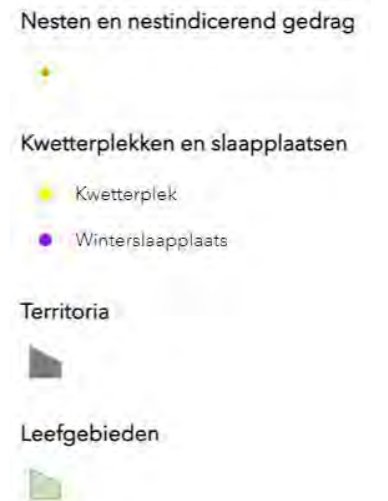
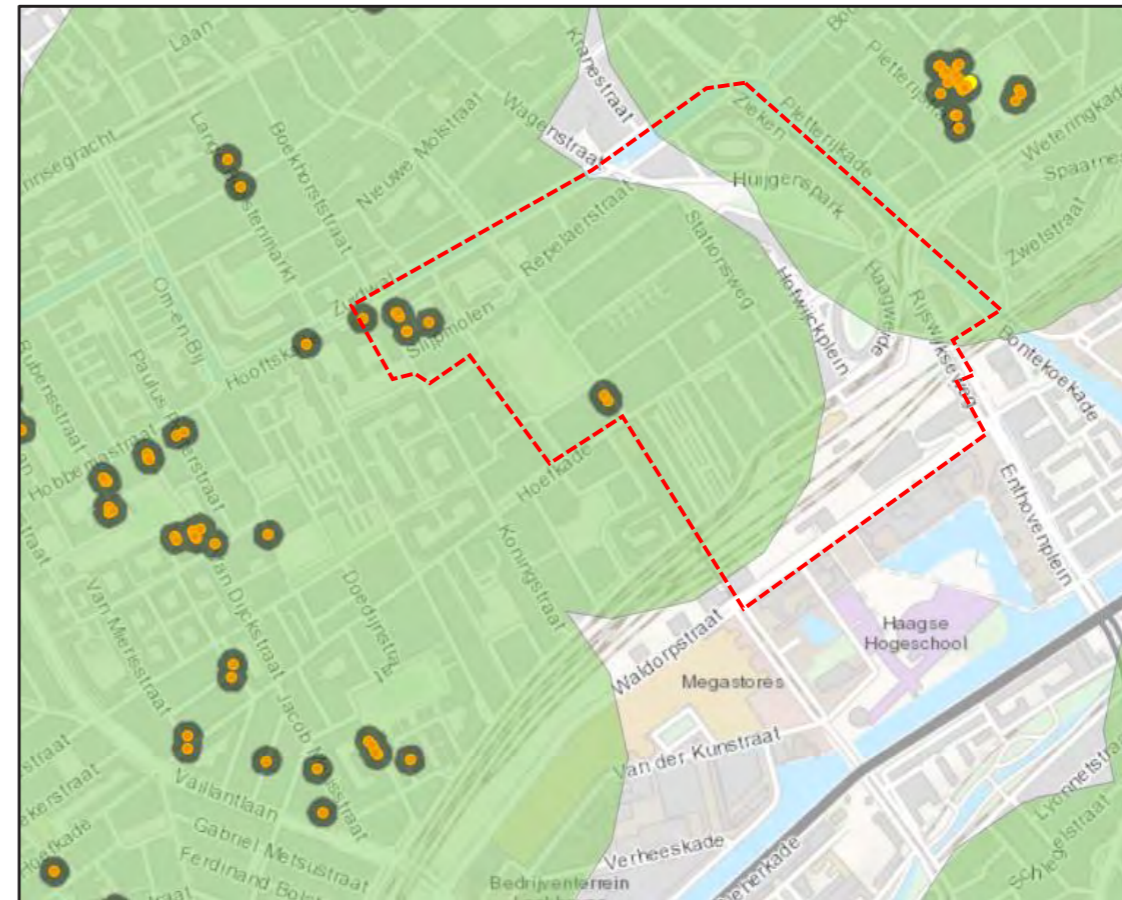
Het plaatsen van een hekwerk in het midden van het plantvak waar klimop tegen groeit kan ook voor dekking zorgen voor vogels. Zo kunnen de plantvakken door stadsvogels als de huismus worden benut. Door hier

naast klimop ook kamperfoelie en bosrank te laten groeien ontstaat een wintergroene en zeer bloemrijke wand. De kamperfoelie en bosrank trekken vlinders en overige insecten aan. Daarnaast worden de bessen graag gegeten door lijsters. De klimop bloeit zeer laat in het jaar en geeft bessen in de winter, waardoor deze wand jaarrond functioneel is voor de lokale biodiversiteit. De wanden hoeven niet meters hoog te zijn, maar 1,5 meter hoogte is wel minimaal gewenst.

Specifieke maatregelen voor de huismus

Naast het opwaarderen van de natuurwaarden van het aanwezige groen kunnen specifieke maatregelen voor de huismus worden genomen. Bij de aangrenzende woningen rond Gortmolen kan het aanplanten van gevelgroen worden gepromoot. Met name vuurdoorn is dan interessant in de Koningstraat ter hoogte van de nestlocaties. Hier is weinig ruimte voor ander groen aanwezig. Deze doornige klimstruik hecht zich niet op gevels zoals klimop dat doet. Klimopgevels zijn wel zeer geliefd bij de huismus en tal van andere stadsvogels en insecten. Het onderzoeken van de mogelijkheden voor het aanbrengen van klimopgevels is aan te bevelen. De huismus is gebaat bij kruidenrijk korte grasland. Dat is wel aanwezig bij de Gortmolen, maar dit is zeer lastig bereikbaar. Er is namelijk onvoldoende dekking aanwezig in de directe nabijheid. De heesterbeplanting in de omliggende vakken heeft hier veel maat, maar betreft hoofdzakelijk een monocultuur met Spirea. Door hagen aan te brengen rond de grasvelden kunnen de omstandigheden voor de huismus worden geoptimaliseerd. Een gemengde haag met meidoorn, sleedoorn, hulst en

Spaanse aak geniet de voorkeur vanwege de grote bijdrage aan de biodiversiteit, maar een monotone beukhaag of haagbeukhaag is ook functioneel voor de huismus. Een enkele groenblijvende boom zoals een hulst of een conifeer is ook welkom om als kwetterplekje te dienen. Dit kan ook in de vorm van een meidoorn op stam. Deze is dan wel niet wintergroen met bied door zijn doornen ook veel bescherming tegen predatoren zoals de sperwer en katten.

BEPLANTINGSSORTIMENT STATIONSBUURT

Beplanting

De Stationsbuurt is een gevarieerde stedelijke wijk. Het gebied wordt deels in gedeeld als hofstadkwaliteit en deels als residentiële kwaliteit. De groene uitstraling wordt op diverse plekken getypeerd door de aanwezige grote structuren, zoals het Huygenspark, Stationsweg en het Oranjeplein.

In principe worden alle beplantingsvakken omsloten door een lage opsluitband, zodat regenwater in het vak kan stromen. Waar nodig wordt het beplantingsvak ook omheind door een laag hekwerk.

In de wijk kan een beperkte hoeveelheid nieuwe plantenvakken toegevoegd. Uitgangspunt voor deze nieuwe plantenvakken is dat ze enerzijds aansluiten bij het historische, statige, karakter van de Stationsbuurt. Anderzijds zorgen we voor verbetering van stadsnatuur. De kansen hiervoor zijn beschreven in het voorgaande hoofdstuk.

Concreet betekent dit dat we voor stadsnatuur inzetten op het verbeteren van de wijk voor huismussen, dagvlinders, wilde bijen en de egel. Daarvoor gaan we aan de slag met het verbeteren van het netwerk voor stadsnatuur (meer verbonden groen), een gevarieerdere beplantingsopbouw en beplanting waar dieren meer aan hebben.

Verbeteren netwerk voor natuur

Concreet betekent dit dat de omgeving Haagweide beter verbonden wordt met het Huygenspark en de omgeving Gortmolen en Slijpmolen beter aansluit op het Oranjeplein. Door de aangrenzende tuinen krijg je hierdoor beter verbonden groen waar dagvlinders, wilde bijen, de huismus en egel beter gebruik van kunnen maken.

Gevarieerde beplantingsopbouw bij grote plantvakken

Grotere plantvakken (meer dan 3 meter breed en meer dan 25 m² groot) worden voorzien van een mix van lage groenblijvende sterke heesters in de rand (circa 1 – 1,5 meter) in groepen geplant. Deze brand beschermd tegen doorloop en behoudt het gehele jaar een groen

uiterlijk. In het midden van het vak komen robuuste vaste planten voor extra nectar. De groepen zijn 2-3 m² groot. In deze beplantingsvakken wordt altijd een solitaire heester toegevoegd als schuilplek voor vogels. Hierbij is er aandacht voor ecologisch waardevolle beplanting. Als de soort een ecologisch passend hoge waarde heeft wordt dit specifiek aangegeven. Als de soort een dracht- of waardplant is voor bijen/vlinders dan is dit ook aangegeven als faunaplant.

Bodembedekkende heesters in de rand

- Viburnum davidii (faunaplant)
- Hedera helix arborescens (faunaplant)
- Lonicera nitida 'Elegant' / 'Hohenheimer Findling'

Vaste planten en sierheester in midden

- Deschampsia cespitosa 'Goldtau'
- Calamagrostis brachytricha
- Agastache blue fortune
- Perovskia atriplicifolia 'Filigran'
- Persicaria amplexicaulis 'Lissan'
- Aster thomsonii
- Echinops nitro (faunaplant)
- spiraea nipponica 'June Bride'

Heesters solitair

- Aronia melanocarpa (vogels)
- Corylopsis pauciflora
- Amelanchier lamarckii
- Cornus mas (EP hoog)
- Rhododendron catawbiense 'Grandiflorum'
- Rhamnus cathartica (EP hoog)
- Viburnum plicatum f. tomentosum
- Viburnum opulus (EP hoog)
- Ilex aquifolium (EP hoog)
- Buddlejia 'Davidii' (faunaplant)
- Philadelphus 'Virginal' (faunaplant)

Specifieke toepassing: bloemrijk gras

Op plekken waar ruime maat aanwezig is, wordt

gekozen voor bloemrijk gras. Dit heeft hoge waarde voor insecten en vogels. We gebruiken standaard Haagse mengsels. Als de ondergrond het toelaat passen we ook voorjaarsbollen toe zoals crocus. Hiermee wordt al vroeg in het voorjaar nectar geleverd.

Meer werken met hagen

In de wijk wordt meer gewerkt met haagblokken. Dit is statig en representatief en tegelijkertijd robuust en ecologisch waardevol want een goede plek voor vogels. Langere hagen in de Stationsbuurt zijn zoveel mogelijk gemengde ecologische hagen. Bij een korte haag wordt gekozen voor één soort.

Een gemengde ecologische haag heeft bijvoorbeeld de volgende kenmerken:

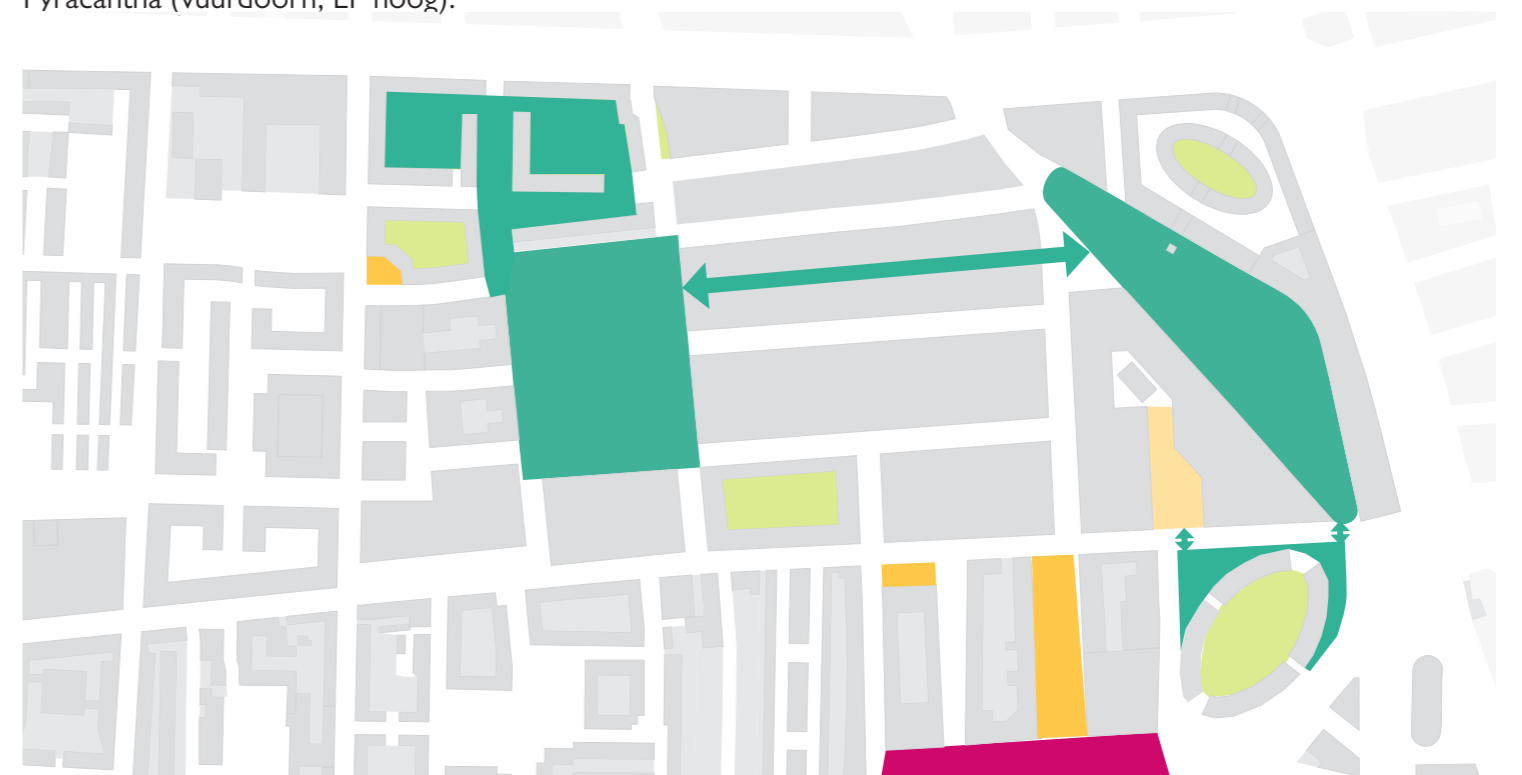
- Acer campestre 10% (EP hoog)
- Berberis spec. 15% (EP hoog)
- Crataegus monogyna 10% (EP hoog)
- Prunus Spinosa 15% (EP hoog)
- Eleagnus ebbingei 10%
- Ilex aquifolium 10% (EP hoog)
- Viburnum opulus 10% (EP hoog)
- Ligustrum Vulgare 20% (EP hoog)

Tegen muren aan wordt ook gebruik gemaakt van Pyracantha (vuurdoorn, EP hoog).

Kleine/smalle plantvakken met bodembedekkende heesters en sierheesters

Kleine vakken (minder dan 25m²), of smalle vakken (minder dan 3 meter) worden standaard voorzien van een 'hufterproof' beplanting van hoofdzakelijk groenblijvende bodembedekkende heesters of sierheesters. Is de strook lang dan kan een variatie worden toegepast. Denk hierbij aan de volgende soorten:

- Viburnum davidii (faunaplant)
- Hedera helix arborescens (faunaplant)
- Lonicera nitida 'Elegant' / 'Hohenheimer Findling'
- Ligustrum vulgare 'Lodense'

VASTE PLANTEN EN SIERHEESTERS GROTE VAKKEN

Bodembedekkende heesters in rand

Viburnum davidii - rand - 50 cm hoog - wintergroen - schaduw/halfschaduw/zon

Hedera helix arborescens - rand - 100 cm hoog - wintergroen - schaduw/halfschaduw/zon

Lonicera nitida elegance 'Hohenheimer findling' - rand - 100 cm hoog - wintergroen - schaduw/halfschaduw/zon

Vaste planten en sierheester in midden

Deschampsia cespitosa 'Goldtau' - midden - 100 cm hoog - halfschaduw/zon

Calamagrostis brachytricha - midden - 100 cm hoog - halfschaduw/zon

Agastache blue fortune - midden - 80 cm hoog - zon

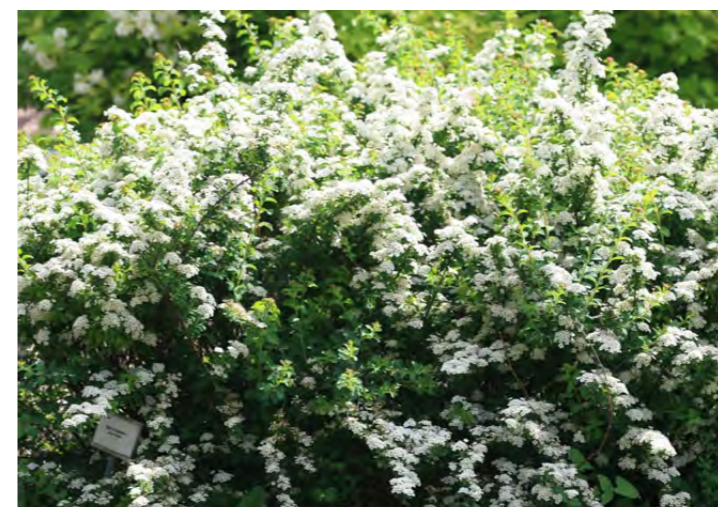
Perovskia atriplicifolia 'Filigran' - midden - 100 cm hoog - zon

Persicaria amplexicaulis 'Lissan' - midden - 100 cm hoog - halfschaduw/zon

Aster thomsonii - midden - 60 cm hoog - zon

Spiraea nipponica 'June Bride' - midden - 120 cm hoog - halfschaduw/zon

Nepeta faassenii 'Walker's Low' - midden - 50 cm hoog - halfschaduw/zon

HEESTERS SOLITAIR

Aronia melanocarpa - 120 cm hoog - halfschaduw/
zon

Corylopsis pauciflora - 120 cm hoog - wintergroen -
halfschaduw

Amelanchier lamarckii - 500 cm hoog - halfschaduw
/zon

Cornus mas - 500 cm hoog - schaduw/halfschaduw /
zon

Rhododendron catawbiense 'Grandiflorum' -
-200 cm hoog - schaduw/halfschaduw

Rhamnus cathartica - 600 cm hoog - schaduw/
halfschaduw/zon

Viburnum plicatum f. tomentosum - 200 cm
hoog - halfschaduw/zon

Viburnum opulus - 300 cm hoog - schaduw /
halfschaduw/zon

Ilex aquifolium - 400 cm hoog - schaduw/
halfschaduw

Buddleja 'Davidii' - 250 cm hoog - zon

Philadelphus 'Virginal' - 400 cm hoog -
halfschaduw/zon

GEMENGDE ECOLOGISCHE HAAG

Acer campestre

Berberis spec.

Crataegus monogyna

Prunus spinosa

Eleagnus ebbingei

Ilex aquifolium

Viburnum opulus

Ligustrum vulgare

(BODEMBEDEKKEN) SIERHEESTERS KLEINE VAKKEN

Viburnum davidii - rand - wintergroen - schaduw/halfschaduw/zon

Hedera helix arborescens - 100 cm hoog - wintergroen - schaduw/halfschaduw/zon

Lonicera nitida elegace 'Hohenheimer findling' - 100 cm hoog - wintergroen - schaduw/halfschaduw/zon

Ligustrum vulgare 'Lodense' - 100 cm hoog - wintergroen - schaduw/halfschaduw/zon

LOPENDE PROJECTEN GEMEENTE DEN HAAG

VERHARDINGSZONES

In het studiegebied zijn verschillende verhardingszones. De verschillende zones bieden verschillende mogelijkheden voor vergroening. Zo is er in een straat met een brede stoep veel mogelijkheden om bomen en ander groen toe te voegen. In de straten met smalle stoepen daarentegen kunnen bomen alleen in de parkeerzone worden geplant. En als er geen parkeerzone aanwezig, zoals in sommige stegen, moet er naar nog andere opties gezocht worden. Daarnaast zijn er tal van kansen in de verschillende overige verharde vlakken, die op de kaart met geel zijn aangegeven. Dit zijn verharde oppervlakken met uiteenlopende functies. Sommige hebben helemaal geen functie, en kunnen direct vergroend worden, andere hebben een functie die meer groen en bomen toelaat. Tot slot zijn er groene zones. Deze onverharde zones bieden de perfecte groeiomstandigheden voor bomen, dus ook hier wordt onderzocht of er bomen toegevoegd kunnen worden.

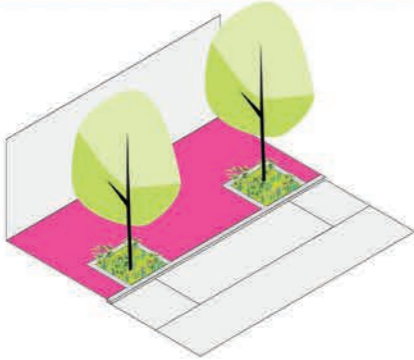
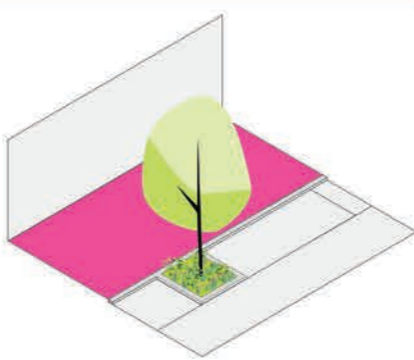
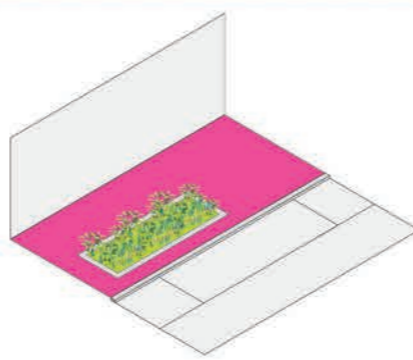
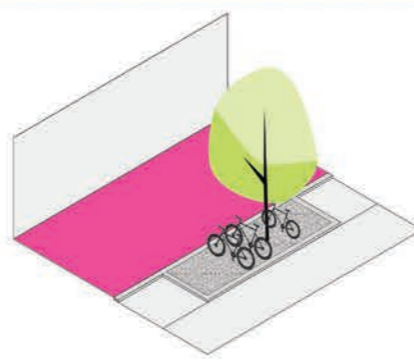
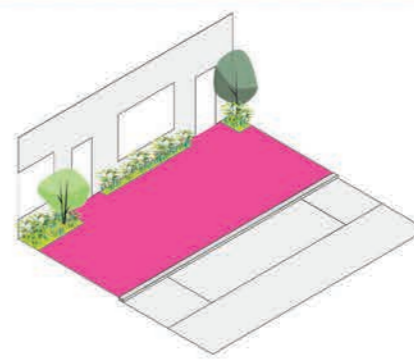
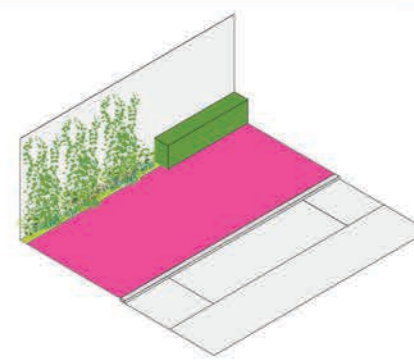

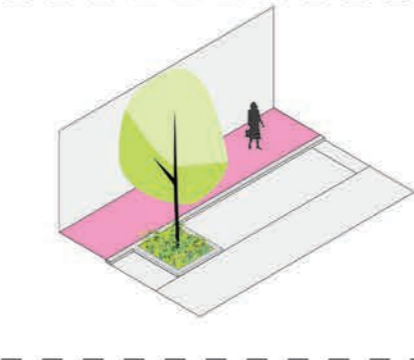

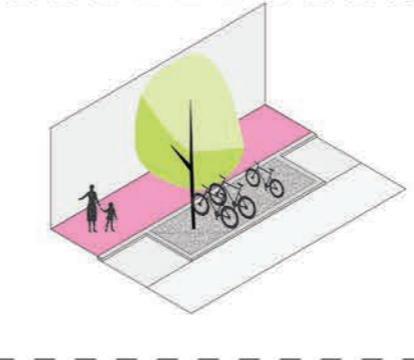
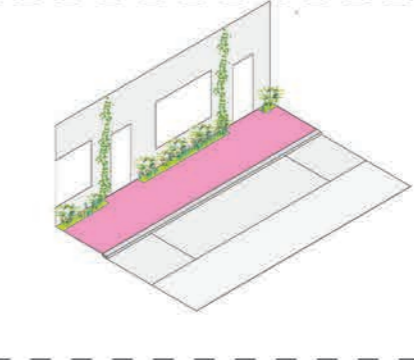
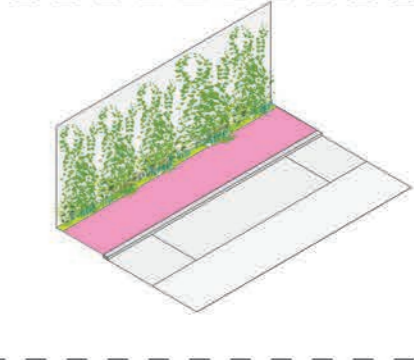
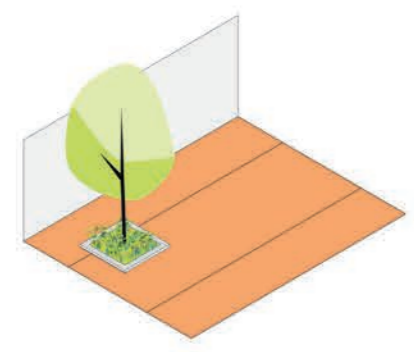
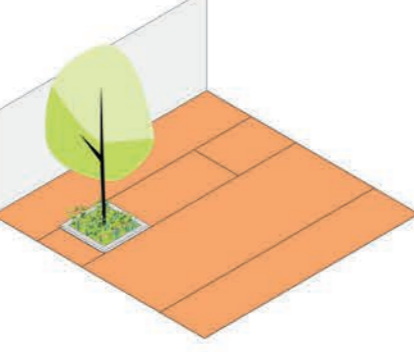
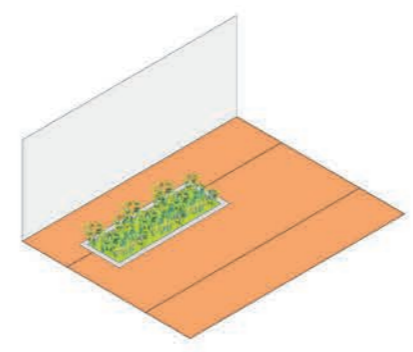
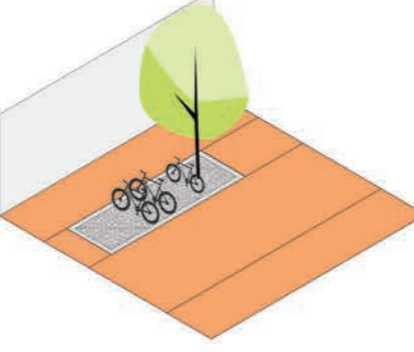
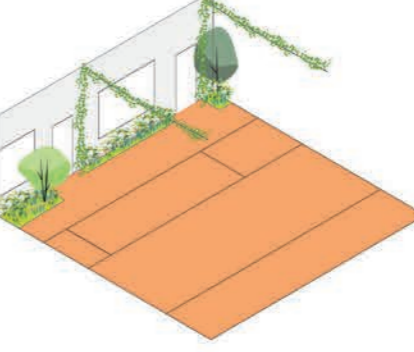
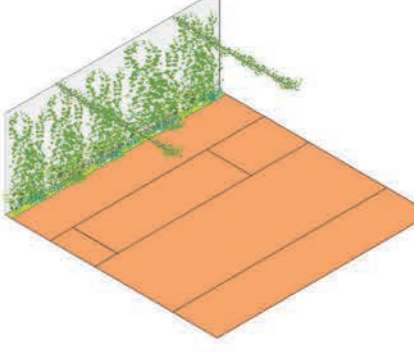
Legenda

- Smalle stoep <3 m
- Brede stoep > 3 m
- Steeg
- Verhard oppervlak
- Groen gebied
- Groenvak afgesloten
- Straat
- Water

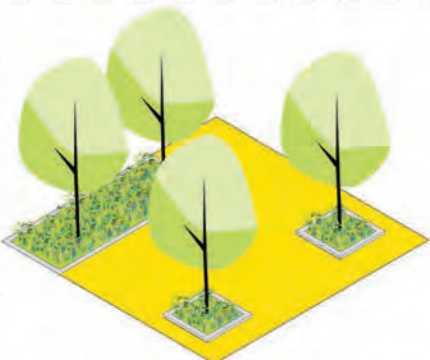
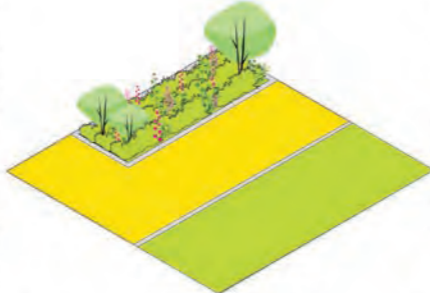

TOOLBOX | STANDAARD

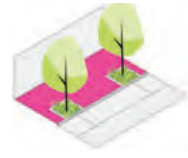
De toolbox geeft een overzicht van de mogelijke ingrepen om het studiegebied te vergroenen. Sommige maatregelen kunnen alleen samen met bewoners worden uitgevoerd. Zoals het plaatsen van geveltuintjes of het beplanten van boomspiegels. Hierbij heeft de gemeente een stimulerende en faciliterende rol. Ook moet er voor plantvakken in de stoep rekening worden gehouden dat er een 70 centimeter uitstapzone voor parkeerplekken behouden blijft. Daarnaast kan het combineren van groen met fietsparkeerplekken een dubbele kwaliteitsverbetering in een straat opleveren.

TOOLS	Bomen op de stoep	Bomen op parkeerplek	Plantvlak op stoep	Fiets parkeerplek	Geveltuin	Groen tegen blindegevels
STRAAT TYPOLOGIEËN						
Straat met brede stoep > 3.00						
Straat met smalle stoep < 3.00						
Steeg						

TOOLBOX | BIJZONDERE PLEKKEN

TOOLS TYPOLOGIEËN	Bomen in verharding	Plantvlak of gras in verharding	Bomen in groen
Gracht			
Plein			
Groen			

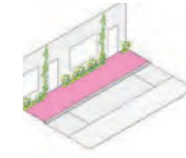
TOOLBOX | REFERENTIEBEELDEN

Boom op de stoep

Boom op parkeerplek

Staaldraden met klimplanten

Geveltuintjes

Beplanting in stoep

Boom op parkeerplek met fietsparkeren

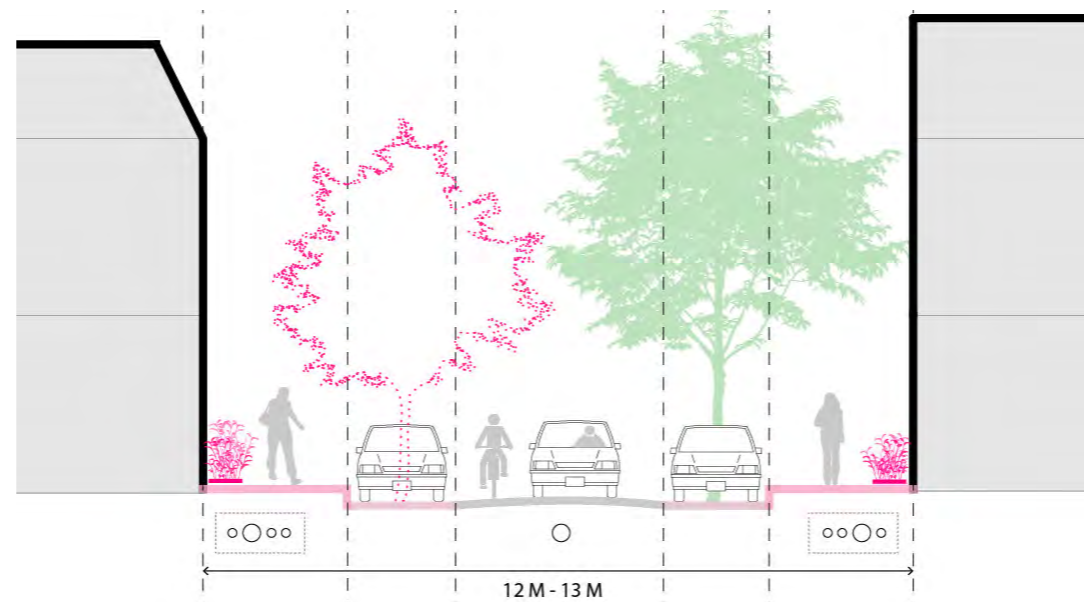
TOEPASSING TOOLBOX OP STRAAT TYPOLOGIEËN

Het doel van deze studie is om geschikte plekken te vinden voor vergroening. Daarbij spelen de structuur en opbouw van straten een belangrijke rol. De verschillende soorten straten zijn geanalyseerd, daarbij is met groen aangegeven welk groen doorgaans al aanwezig is en in roze de mogelijkheden voor extra vergroening, gebaseerd op de eerder getoonde toolbox.

Straat met smalle stoep

Geen ruimte voor bomen in de stoep. Wel geveltuintjes, als bewoners dat willen.

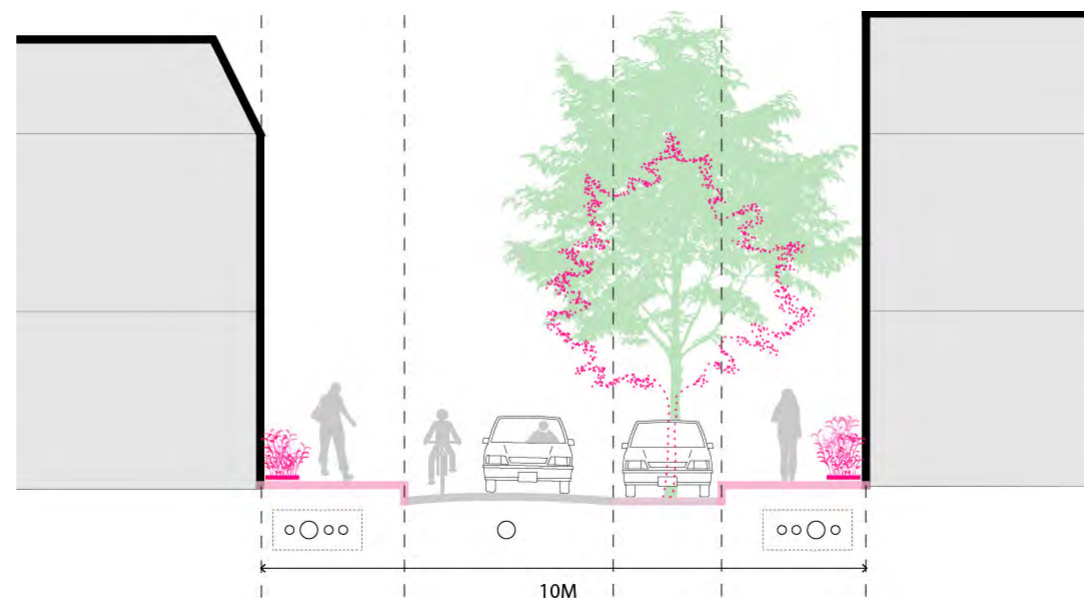
Bomen moeten tussen de geparkeerde auto's worden geplaatst. Dat kan aan weerszijde van de straat.

Straat met smalle stoep

Geen ruimte voor bomen in de stoep. Wel geveltuintjes, als bewoners dat willen.

Bomen moeten tussen de geparkeerde auto's worden geplaatst. Dat kan aan één zijde. Een bestaande rij kan waar mogelijk verdicht worden.

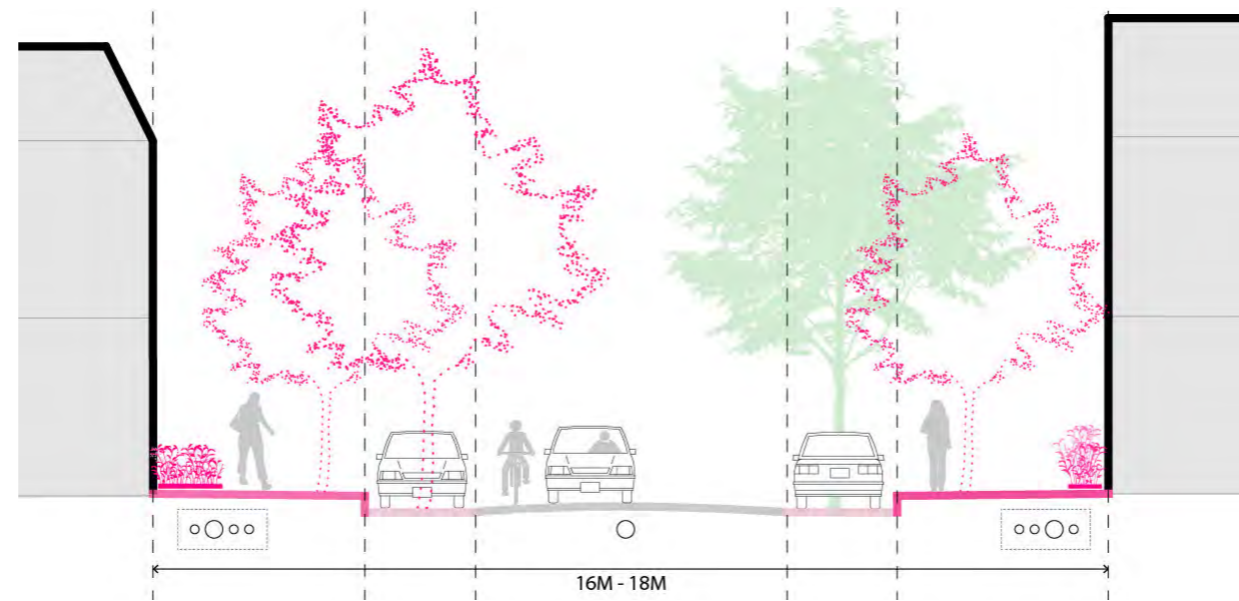

TOEPASSING TOOLBOX OP STRAAT TYPOLOGIEËN

Straat met brede stoep

Er is ruimte voor kleine bomen op de stoep en geveltuintjes.

In plaats van op de stoep kunnen ook bomen worden toegevoegd in de parkeerzone. Het voordeel van bomen in de parkeerzone is dat ze een grotere afstand tot de gevel hebben en dus soorten gekozen kunnen worden die groter worden.

Steeg

In stegen is er doorgaans geen ruimte voor bomen. Op zulke plekken moet extra aandacht worden besteed aan het aanmoedigen van geveltuintjes.

Daarnaast kunnen staalkabels langs de gevel en tussen de huizen toegevoegd worden voor het nodige verticale groen.

SPECIALS

Speciale plekken in de wijk, die vaak ook op wijk- en stadsniveau een rol spelen noemen we 'Specials'. Dit zijn complexe plekken die niet zomaar kunnen worden 'vergroend'. Voor deze plekken zijn verbeeldingen en schetsontwerpen gemaakt. Met prikkelende visualisaties worden de kansen voor vergroening onder de aandacht gebracht.

Op basis van de schetsen wordt een gesprek aangegaan met belanghebbenden. Vervolgens zal er een volledig ontwerptraject doorlopen moeten worden.

Ondanks dat de specials nog meer aandacht vragen, is het van belang om deze plekken aan te pakken. In deze studie naar de Stationsbuurt bevinden zich namelijk een kwart van de potentiële bomen en bijna de helft van het oppervlakte groen (gras, beplanting en hagen) in de Specials. Het vergroenen van deze plekken heeft dus een grote impact op de vergroening van de Stationsbuurt.

Legenda

- Groeiplaats al aanwezig, inboet
- Mogelijke plek voor 1 boom
- Mogelijke plek voor 1 boom, ten koste parkeerplek
- Mogelijke plek voor 1 boom, vereist nader onderzoek
- Mogelijke plek voor 1 boom op particulier terrein
- Mogelijke plek voor 1 boom, maar technisch niet wenselijk
- Mogelijke plek voor meerstammige struik
- Bestaande boom
- Sierheesters en vaste planten
- Bloemrijk gras
- Haag nieuw

ORANJEPLEIN | GROEN SPEELARBORETUM

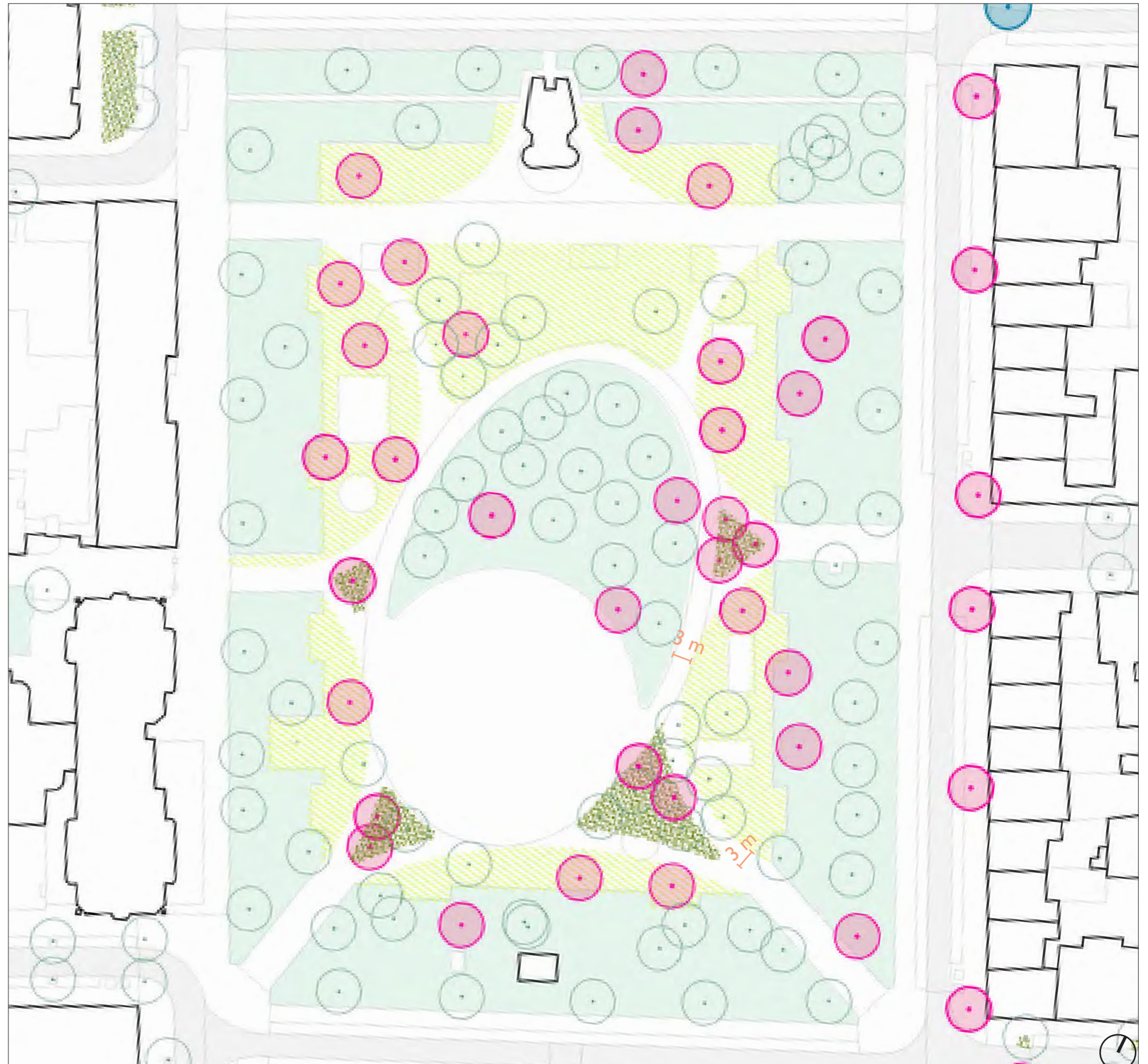
Het Oranjeplein was vroeger een arboretum. Tegenwoordig is het een grote speeltuin, omringd door grote bomen. Er zijn kansen om dit gebied flink te ontharden, met name door de verouderde halfverharding te vervangen door (speel)gazon.

In het gazon kunnen vervolgens gevarieerde bomen worden toegevoegd, zodat het oranjeplein een hedendaags speelarboretum wordt.

In dit gebied zien wij kansen om 34 bomen toe te voegen en 3500 m² (half)verharding te vervangen voor groen, met name gazon. Daardoor kan regenwater natuurlijk infiltreren, wat zorgt voor minder plasvorming, langzame infiltratie en wateropname door beplanting. Ook ontstaan zo meer voor natuur en biodiversiteit.

Aangezien dit park vroeger een arboretum was, zien we kansen om bomen van de stadskwekerij hier een plek te geven. Dit zijn bijvoorbeeld bomen die verplant zijn van projectlocaties.

Verder neemt het Oranjeplein een belangrijke rol in in de natuurkansen van de Stationsbuurt. Als het plein wordt herontworpen moet er met aandacht voor ecologie beplanting gekozen worden, in dit geval zijn dit grote vakken bloemrijk gras en op enkele kruispunten beplantingsvakken met randen van sierheesters en in het midden rijkelijk bloeiende beplanting, zoals voorgesteld in het beplantingssortiment Stationsbuurt.

ORANJEPLEIN | GROEN SPEELARBORETUM

ORANJEPLEIN | GROEN SPEELARBORETUM

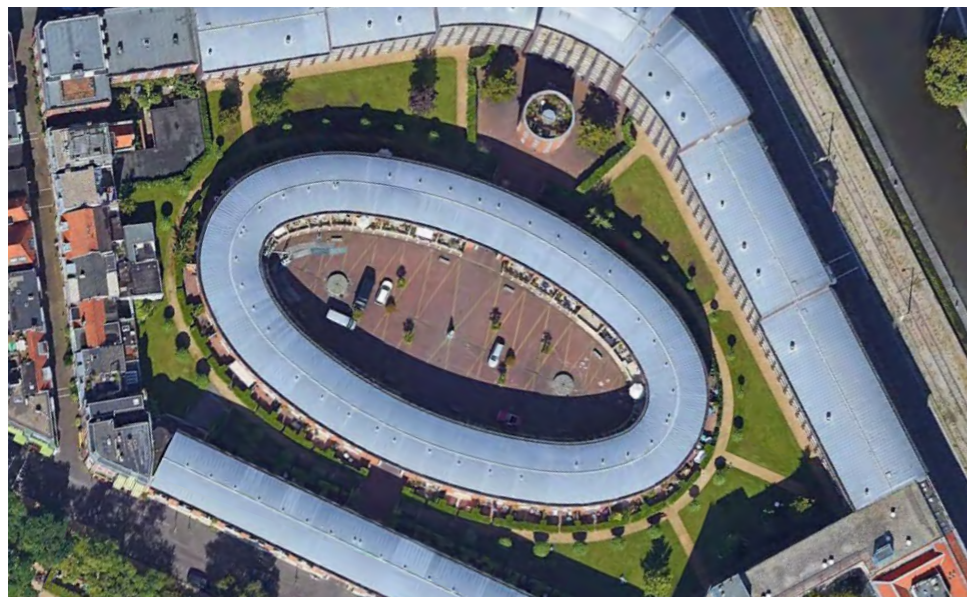

BOCHT VAN GUINEA | PLEIN VERGROENEN

In het hart van het woongebouw aan de bocht van Guinea ligt een grote verharde binnenplaats. Op de plaats staat een kunstwerk en twee niet functionerende watertafels. De binnenplaats is openbaar toegankelijk. De gemeente is eigenaar, maar het terrein is verpacht aan de VVE Huygensgracht. Het gebied is openbaar en wordt door de gemeente beheerd.

We zien kansen op de een groot gedeelte van de bestrating, 1000m², te verwijderen en te veranderen in een tuin. Aangezien de gemeente de grond verpacht heeft moet zij contact opnemen met de VVE om samen tot een beslissing te komen over de binnenplaats.

De uitwerking van de tuin is afhankelijk van de draagkracht van de parkeergarage. Op dit moment staan er regelmatig auto's op het dak, dus de draagkracht lijkt meer dan voldoende te zijn voor een tuin met beplanting. Bomen zullen op kolommen geplaatst moeten worden. De tuin met beplanting dient individueel ontworpen te worden.

QUICKWINS

We hebben in de studie ook Quick-wins benoemd. Dit zijn plekken op blok-, en straatniveau die vrij eenvoudig op korte termijn kunnen worden vergroend. Het zijn plekken en vergroeningsingrepen die eventuele stedelijke ontwikkelingen op de lange termijn niet in de weg staan.

Sommige kunnen direct worden uitgevoerd, voor anderen is het goed om met aanwonenden een gesprek te voeren aan de hand van de schetsen.

In deze studie naar de Stationsbuurt bevindt zich 30% van de potentiële bomen en 30% van het oppervlakte groen (gras, beplanting en hagen) in de Quickwins. Het vergroenen van deze plekken heeft dus een significante impact op de vergroening van de Stationsbuurt, en kan relatief eenvoudig worden uitgevoerd.

Legenda

- Groeiplaats al aanwezig, inboet
- Mogelijke plek voor 1 boom
- Mogelijke plek voor 1 boom, ten koste parkeerplek
- Mogelijke plek voor 1 boom, vereist nader onderzoek
- Mogelijke plek voor 1 boom op particulier terrein
- Mogelijke plek voor 1 boom, maar technisch niet wenselijk
- Mogelijke plek voor meerstammige struik
- Bestaande boom
- Sierheesters en vaste planten
- Bloemrijk gras
- Haag nieuw
- Bestaande beplanting

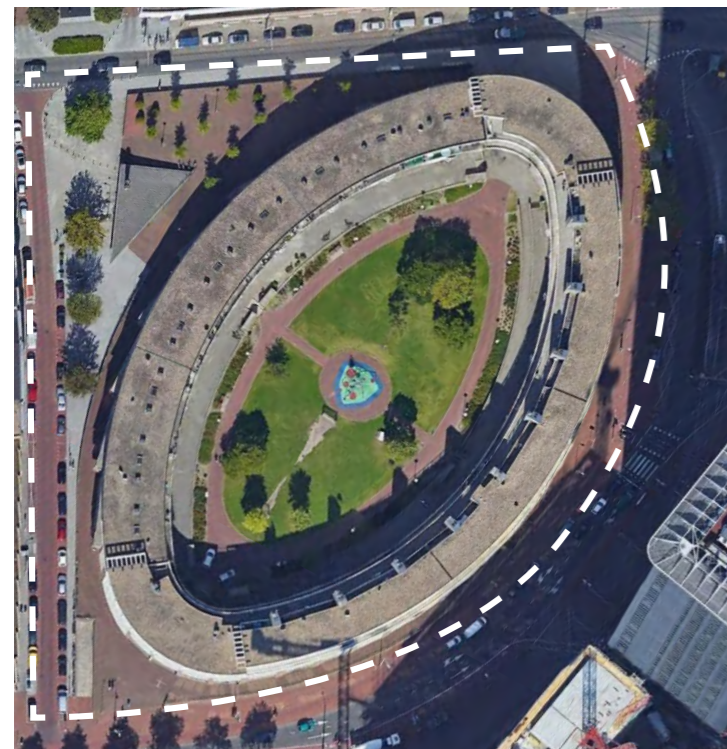
HAAGWEIDE | GROEN WOONBLOK

De Haagweide, het ovale woongebouw tussen het Strijkijzer en de Oranjelaan, is een iconisch en centraal woongebouw. Helaas is de ruimte rondom het gebouw zeer stenig ingericht. Door rondom het gebouw veel groen toe te voegen willen we werken aan 2 hoofdecosysteemdiensten op deze plek: beleving verhogen (voor de mens) en biodiversiteit (voor de natuur). Dat doen we door ontsteden, en het toepassen van ecologisch waardevolle beplantingen.

We passen hagen en sierheesters toe voor vogels en bloemrijk gras en vaste planten voor insecten. In de binnentuin werken we met heesters die beschutting geven aan dieren en wordt de bloemrijkheid voor vlinders, bijen en andere insecten verhoogd. Daarnaast verbeterd ontsteden de groeiplaatsen van bomen.

In het gebouw kunnen enkele bomen en heesters worden toegevoegd. Om het gebouw nog groener te maken worden in de binnentuin staalkabels voorgesteld, die gespannen worden van de gevels tot de rand van de verharde rondgang. Waar, vanuit de volle grond, klimplanten kunnen groeien. Zo wordt dit gebouw een groen icoon. Zie hoofdstuk 5.

Aan de zijde van het Rijswijkseplein wordt de bestrating tussen de parkeerzone en het fietspad zoveel mogelijk vervangen voor beplanting. Er blijft wel een uitstapzone verhard.

Op de kop van het gebouw komen twee min of meer driehoekige groenvakken te liggen met afgeronde hoeken, zoals dat ook elders in de Stationsbuurt gebeurt.

Beplanting

Het gebouw ligt in het gebied met Hofstadkwaliteit. De inrichting is daarom hoogwaardig. In de beplantingsvakken rondom het gebouw op straatniveau komen sierheesters en vaste planten. Dit geldt ook voor het verhoogde ronde vak aan de zuidzijde van het gebouw en de uitbreiding van de beplantingsvakken aan de binnenkant van het gebouw. Sommige vakken liggen in de schaduw, andere in de zon. In de drie grote vakken aan de westzijde als ook in de beplantingsvakken in de binnentuin worden ook solitaire heesters toegevoegd.

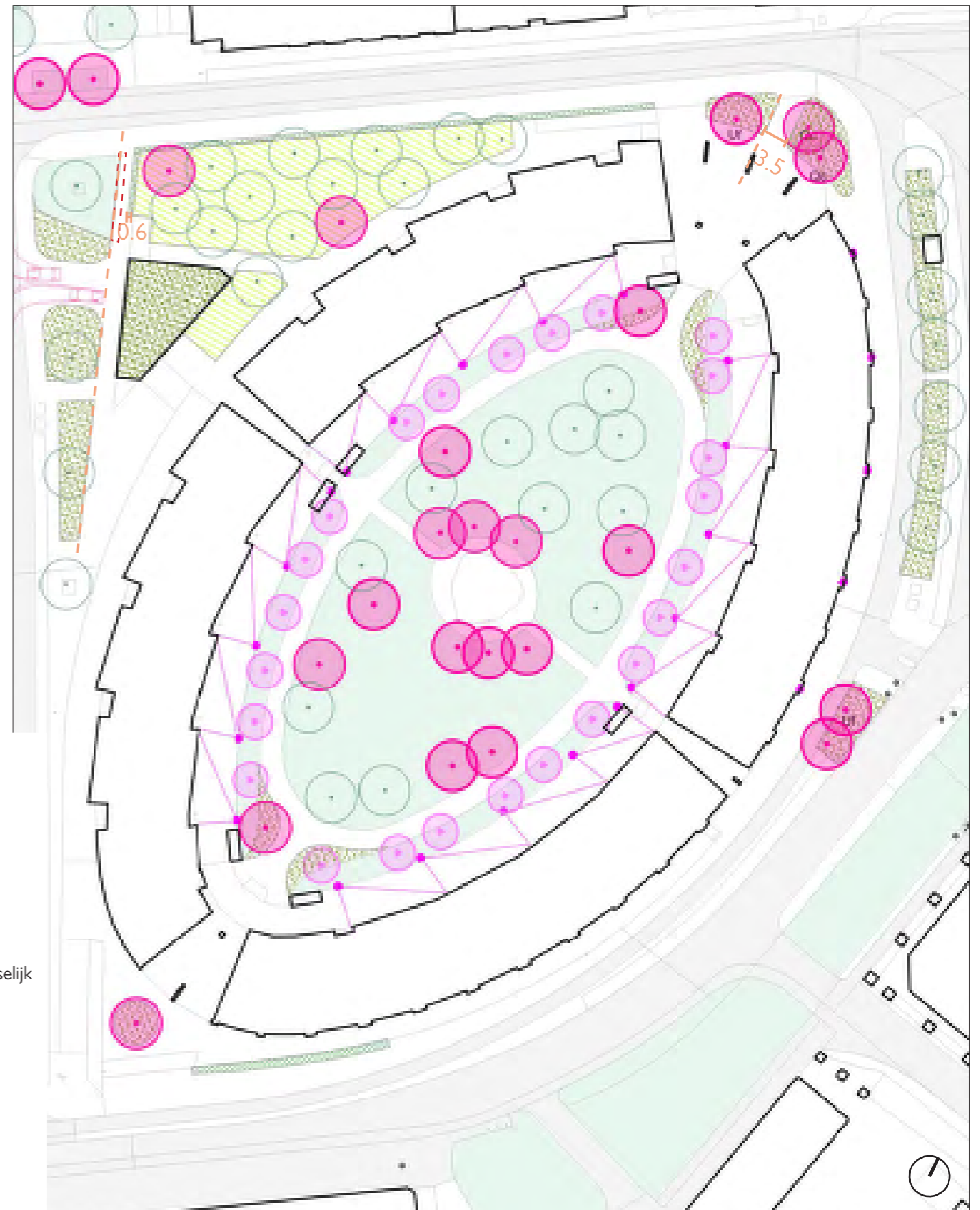
Op het schuine dak van inrit van de parkeergarage komen cassettes met sedum.

Op het verhoogde gedeelte komt bloemrijk grasland volgens beplantingssortiment Stationsbuurt.

De haag die aan de noord en zuidzijde tegen het gebouw wordt geplaatst is een gemengde ecologische haag. Om de haag toe te voegen wordt een plantvak versmald voor behoud van een goede loop., dit is rood gestippeld.

Legenda

- Groeiplaats al aanwezig, inboet
- Mogelijke plek voor 1 boom
- Mogelijke plek voor 1 boom, ten koste parkeerplek
- Mogelijke plek voor 1 boom, vereist nader onderzoek
- Mogelijke plek voor 1 boom op particulier terrein
- Mogelijke plek voor 1 boom, maar technisch niet wenselijk
- Mogelijke plek voor meerstammige struik
- Bestaande boom
- Sierheesters en vaste planten
- Bloemrijk gras
- Haag nieuw
- Bestaande beplanting

LEGENDA

- Bloemrijk gras met bollen - Bg
- Plantenvlak groot(sier) heesters en vaste planten - Pg
- Plantenvlak klein(bodem-bekkende) sierheesters - Pk
- Haag - Hg
- Nieuwe boom
- Meerstammige struiken
- Bestaande beplanting
- Bestaande boom
- Bestaande Gazon - Gz
- Toe te voegen groen

BURO SANTENCO
landschapsarchitectuur

Bincborstlaan 36 - M3.55
2516 BE Den Haag
T 070 346 3784
W www.santenco.nl
E buro@santenco.nl

OPDRACHTGEVER
Gemeente Den Haag

DATUM
13-12-2022

WERK
Haagweide

AFMETING
A3

ONDERWERP
Projectgebied

SCHAAL
1:250

STATUS
Schet Ontwerp

NR.

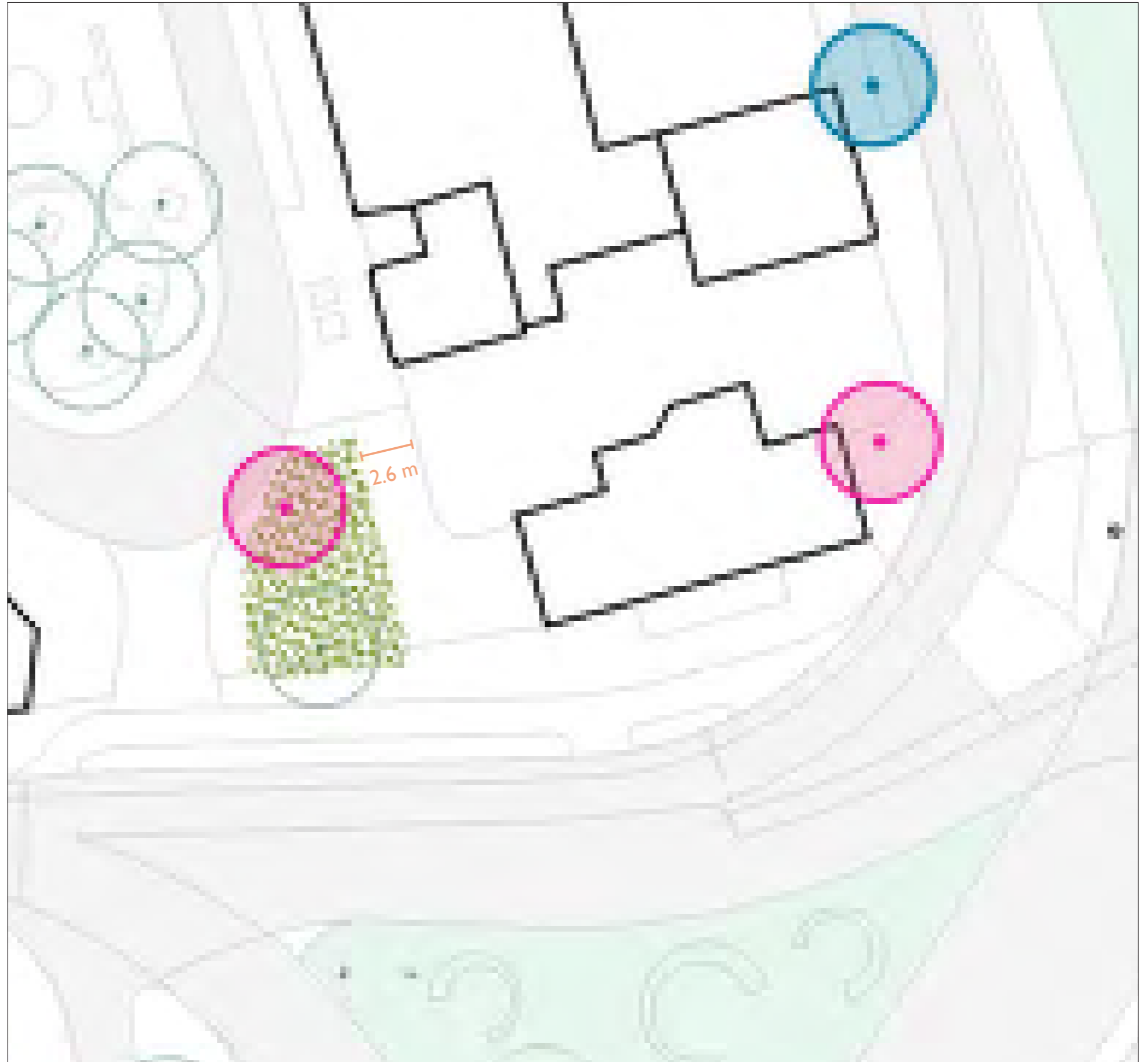

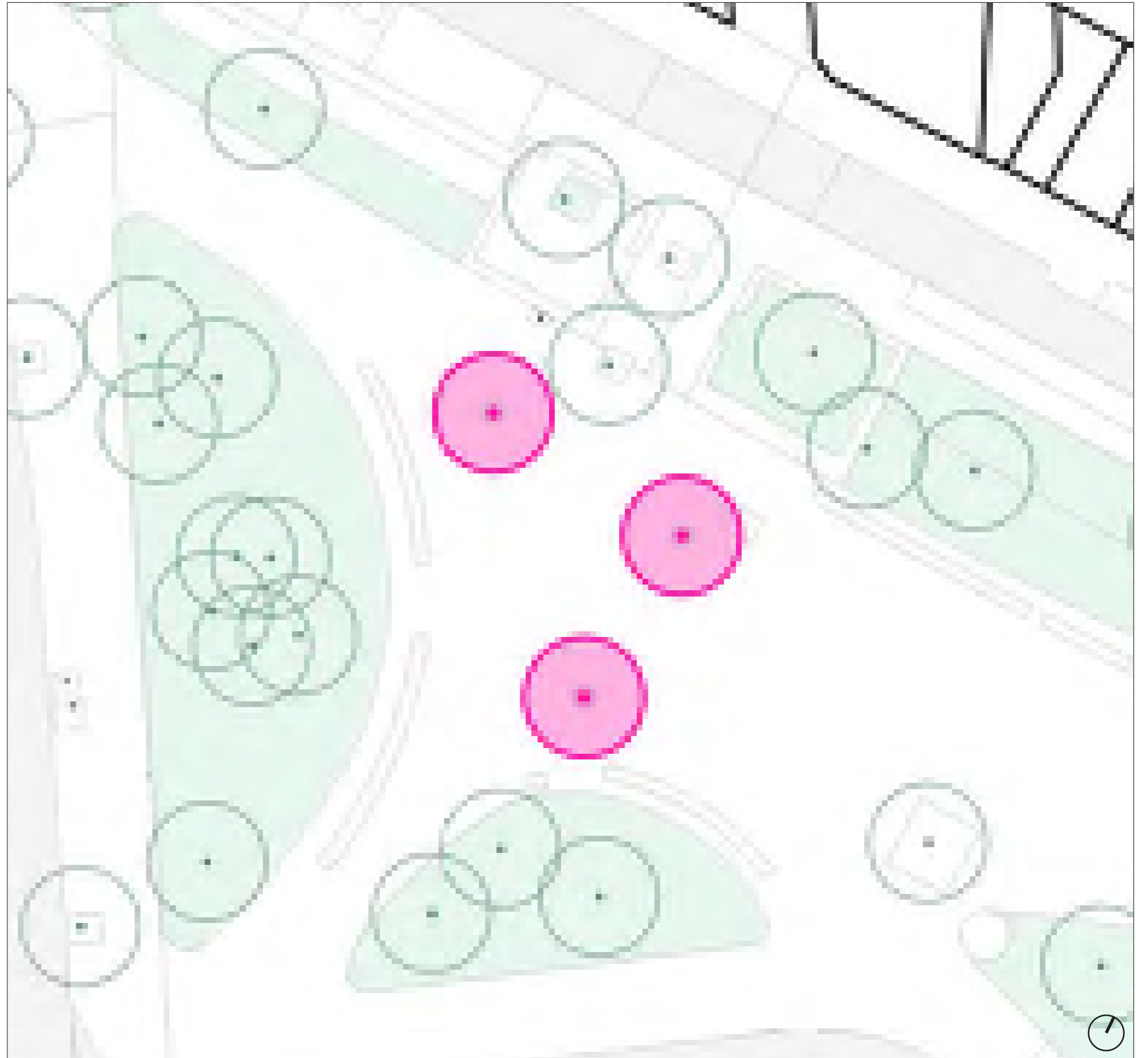
HUYGENSPARK ENTREE | GROENE ENTREE BIJ PARK

Op de kop bij het Huygenspark is een groot stenen plein met één boom. Hier stellen we voor om een rond beplantingsvak te maken, waar de bestaande boom in komt te staan. De ronde vorm sluit aan bij de vormtaal van het Huygenspark. Ook de beplanting die wordt gekozen is hetzelfde als in het Huygenspark.

HUYGENSPARK | GESTROOIDE BOMEN

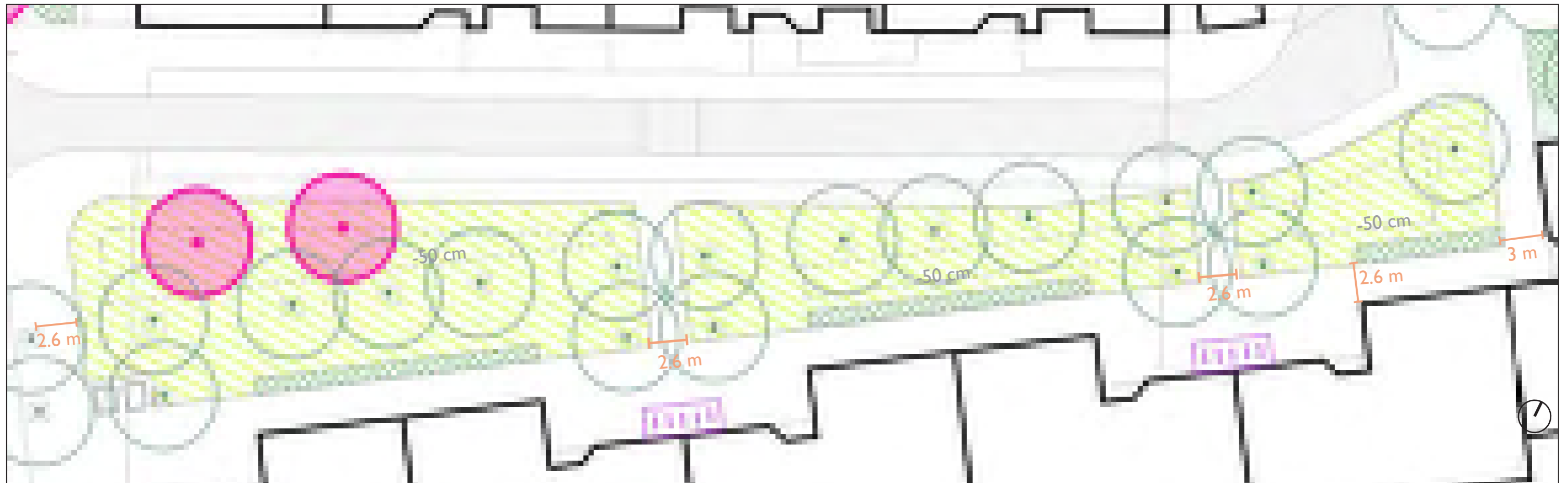
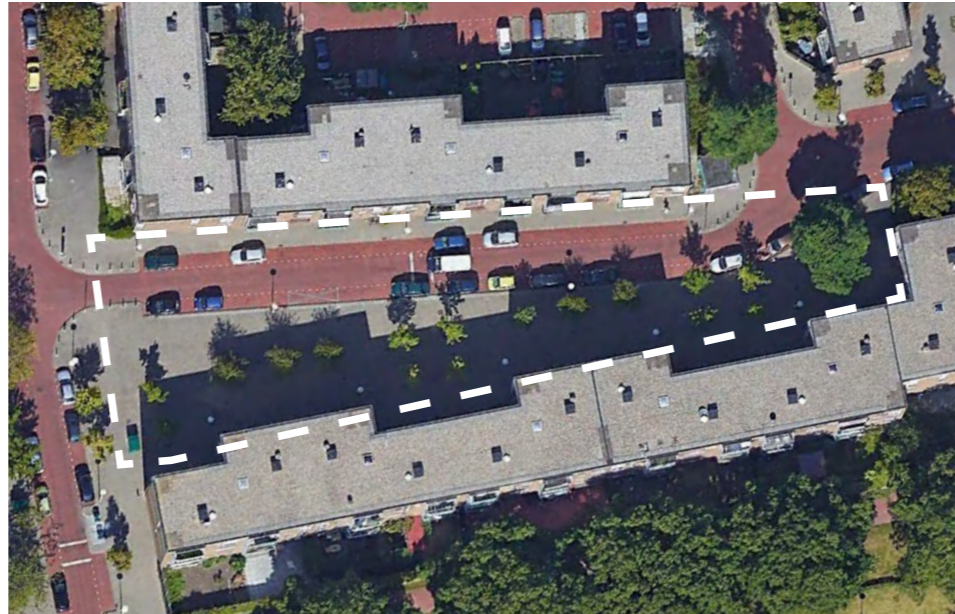
In het hart van het Huygenspark is een groot stenen plein. Voor de functionaliteit is het van belang dat het plein open blijft. Daarom worden er geen beplantingsvakken toegevoegd maar wel drie bomen om meer groen en schaduw op het plein te creëren.

SLIJPMOLENPAD | STOEPEN VERGROENEN

In het studiegebied ligt een flink aantal brede en enkele zeer brede stoepen. De stoep aan het Slijpmolenpad is één van de breedste stoepen. Hier is het mogelijk veel verharding te verwijderen. Er blijft een ruime loopzone langs de gevel (3 meter) en een uitstapzone langs de parkeerplekken (70 centimeter). Op deze manier kan regenwater hier infiltreren en ontstaat er een aantrekkelijkere omgeving.

Reagerend op de gevel van het gebouw komen enkele haagblokken, dit draagt bij aan de ecologische waarde van deze plek. De rest van het vak wordt uitgevoerd als bloemrijk gras met bloembollen. Om voetballen tegen te gaan in deze smalle strook worden waar mogelijk verlagen aangebracht in het gras.

SLIJPMOLENPAD | STOEPEN VERGROENEN

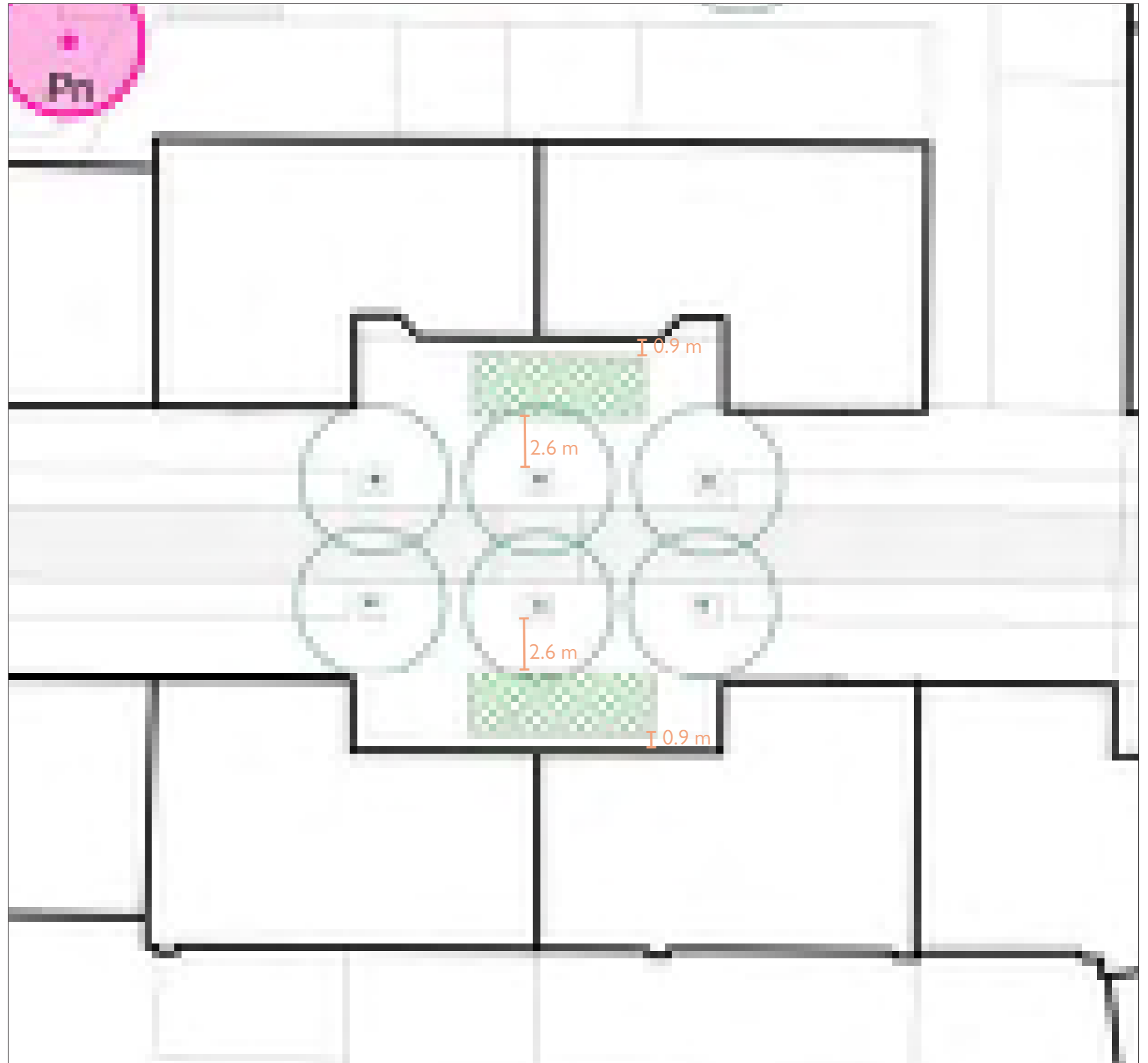

SLIJPMOLEN | STOEP VERGROENEN

Tijdens de stadsvernieuwing werden verspringende gevellijnen gemaakt om meer afwisseling te creëren. Dit is duidelijk herkenbaar in de Slijpmolen en omgeving. Helaas zijn de gecreëerde ruimtes meestal niet ingericht en blijven zo loze ruimte. Deze ruimtes bieden nu kansen voor vergroening.

Bij de entrees van deze woningen komen twee plantenvakken. In totaal wordt bijna 50 m² beplanting toegevoegd.

De plantenvakken worden uitgevoerd als ecologische haagblok.

GORTMOLEN | STOEPEN VERGROENEN

In het studiegebied liggen een aantal brede stoepen. Aan de Gortmolen zijn ook brede stoepen aan beide kanten van de straat, in de stoep staan al een flink aantal volgroeide bomen. Samen met het Slijpmolenpad vormt dit een nieuwe verbinding voor stadsnatuur met de omgeving.

Er worden ruime plantenvakken tegen de gevels voorgesteld, onderbroken door toegangspaden naar de entrees van de gebouwen. Zo komen de gebouwen in een groene jas te staan.

De bestaande en nieuwe bomen komen in deze plantenvakken te staan. De stoep blijft 2,5 meter breed en langs de parkeerzone liggen, zo blijft er een ruime en sociale veilige doorgang.

Langs de gevel blijft 90 centimeter verharding om ruimte te bieden voor onderhoud.

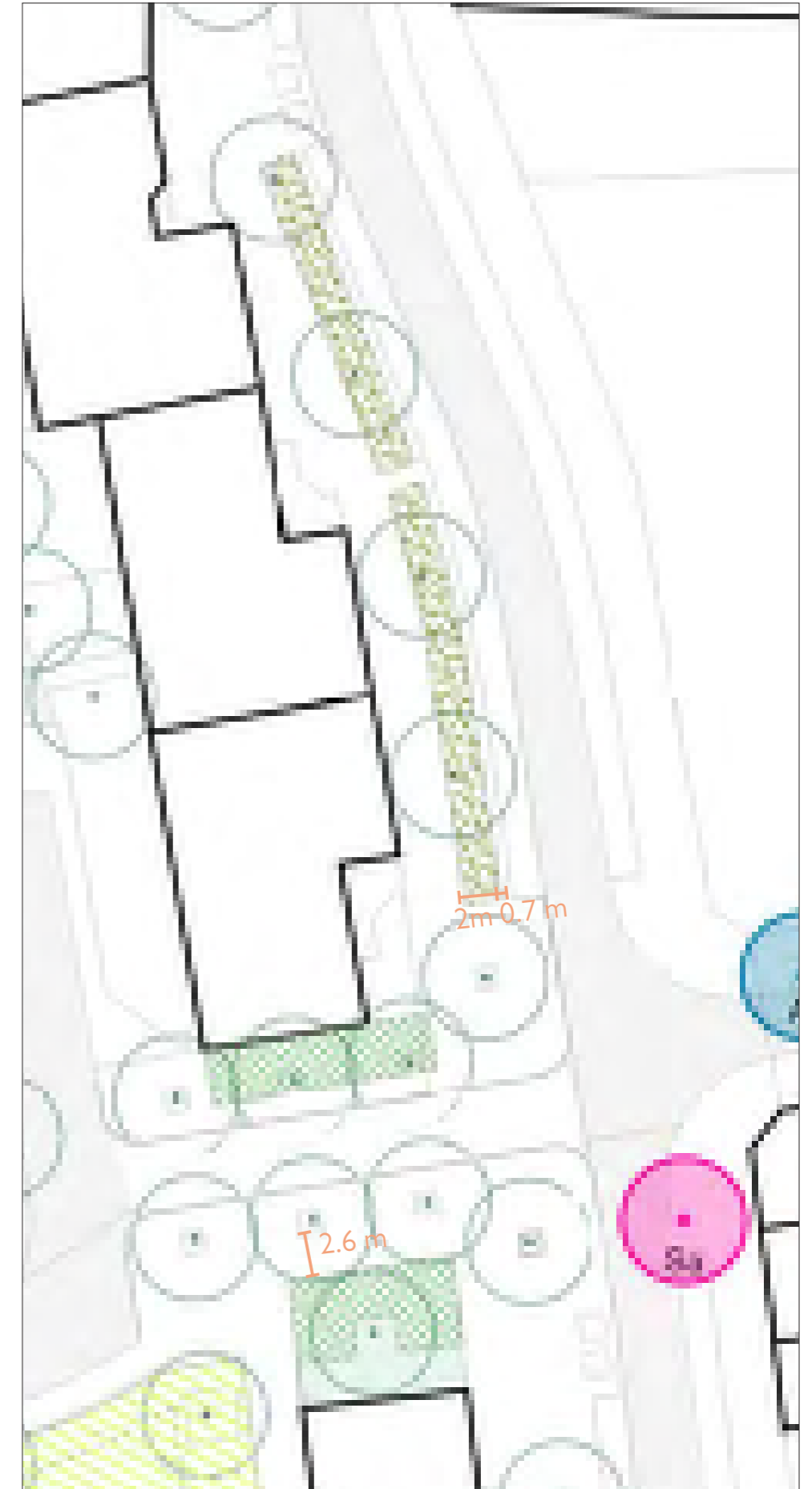
De meeste plantenvakken worden uitgevoerd met sierheesters en vaste planten. Daarnaast worden sommige plantenvakken uitgevoerd als haagblok, reagerend op de gebouwen. Op deze manier ontstaat er afwisseling en herkenbaarheid, ook wordt de ecologische waarde zo vergroot.

SPINOZASTRAAT | STOEPEN VERGROENEN

In de Spinozstraat is een overmaat aan stoep aanwezig. in de stoep kunnen drie flinke plantenvakken worden gemaakt van in totaal 165 m².

De twee plantenvakken langs het fietspad richting het Slijpmolenpad worden ingeplant met bodembedekkende sierheesters en waar de maat het toelaat ook vaste planten, volgens het beplantingssortiment Stationsbuurt.

FAGELPLEIN | PLEIN VERGROENEN

Het Fagelplein is al eerder vergroend. Hier zijn twee verhoogde plantenbakken met sierheesters gemaakt. Toch heeft het plein nog steeds een overmaat aan verharding. Daarom wordt hier voorgesteld om een plantenbak met 25 m² te vergroten.

Ook wordt er in elke plantenbak een boom geplant.

Voor het vergroten worden dezelfde zitranden gebruikt.

De beplanting is hetzelfde als in de bestaande bak.

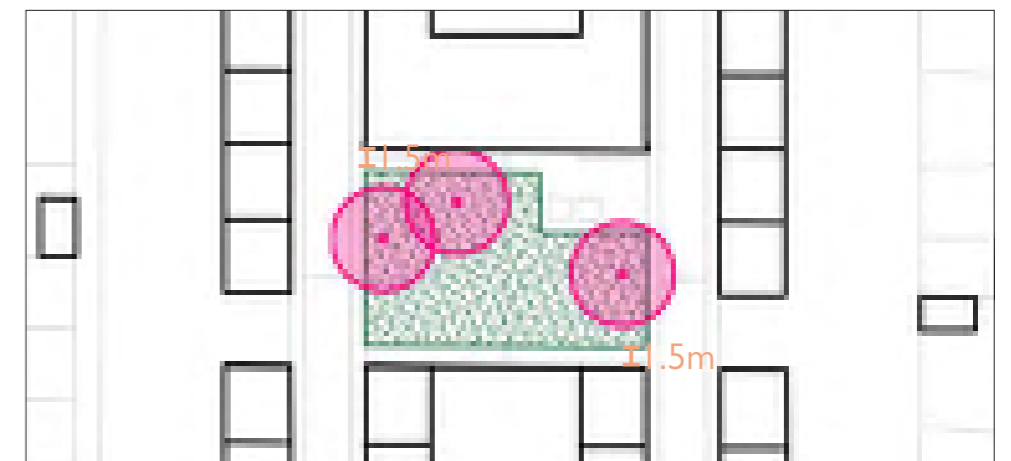
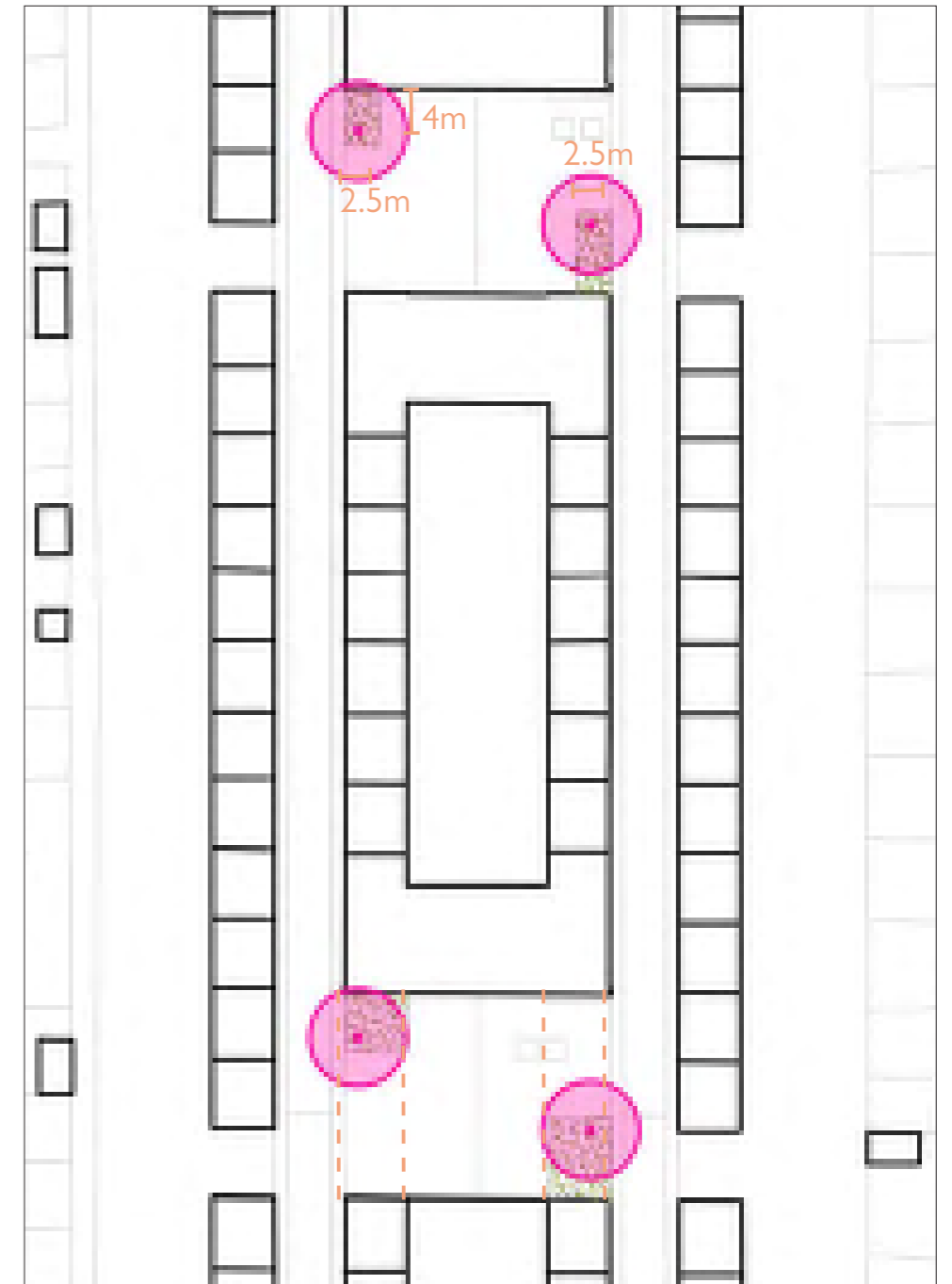
HOEFKADE | PLEINTJES VERGROENEN

In Het Rode Dorp zijn twee pleintjes, die samen het hart van het buurtje vormen. De pleintjes zijn nu volledig versteend.

Voor het noordelijke pleintje worden twee langwerpige plantenvakken voorgesteld met elk een boom. De plantenvakken passen binnen het strepenpatroon dat op het plein aanwezig is. Door plantenvakken smal te houden blijft het mogelijk om op het plein te basketballen.

Het zuidelijke pleintje heeft op dit moment geen heldere functie. Hier zijn twee opties weergegeven die met de omwonenden kunnen worden besproken. De ene optie heeft twee beperkte beplantingsvakken in lijn met de gevel. In de tweede optie wordt een groot groenvak in het midden gemaakt.

De toegepaste bomen zijn Gleditsia Triacanthos. De plantenvakken worden ingeplant met sierheesters en vaste planten. Mocht er een groot groenvak in het zuidelijke pleintje komen, dan kan hier ook bloemrijk gras worden toegepast.

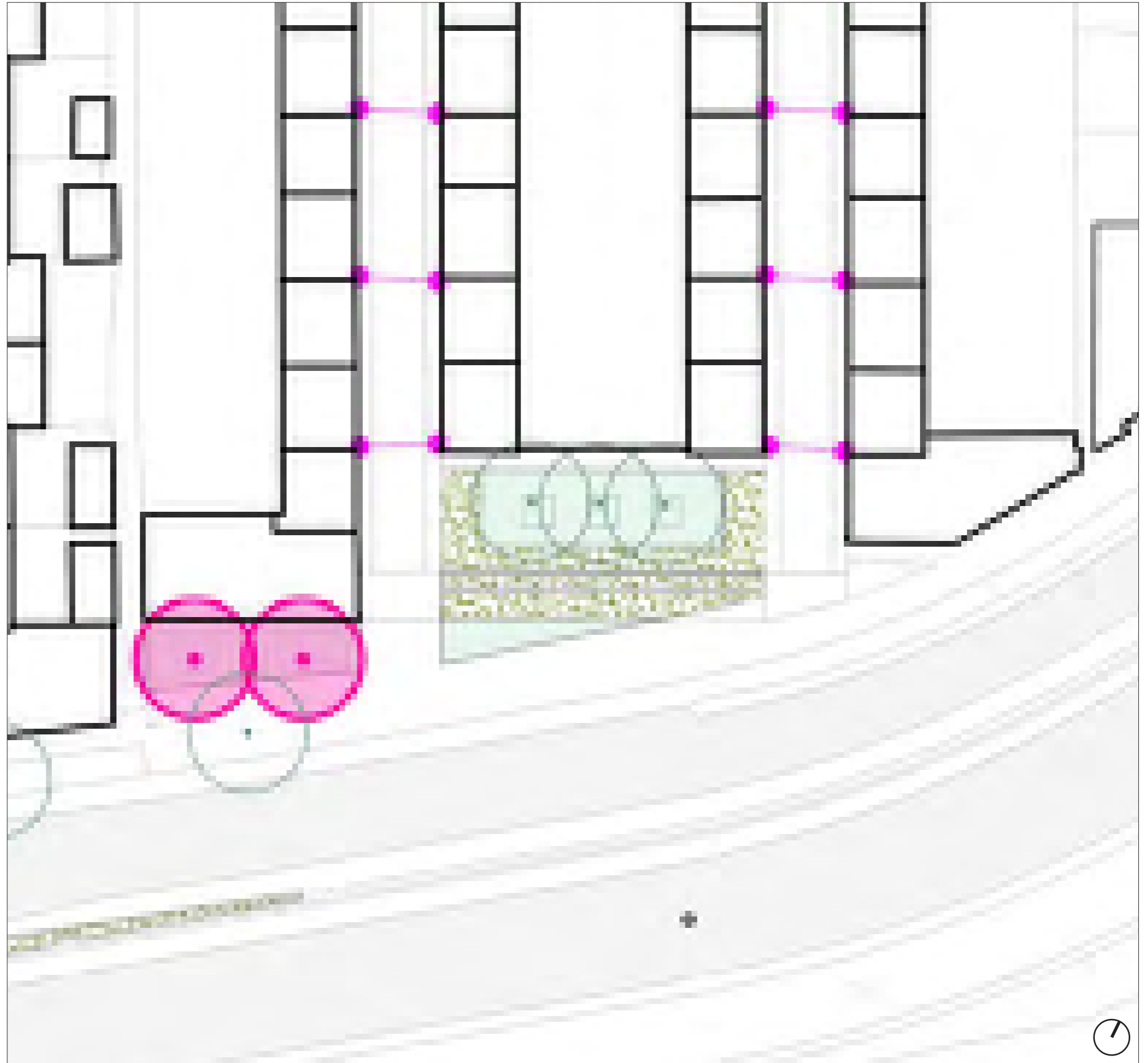
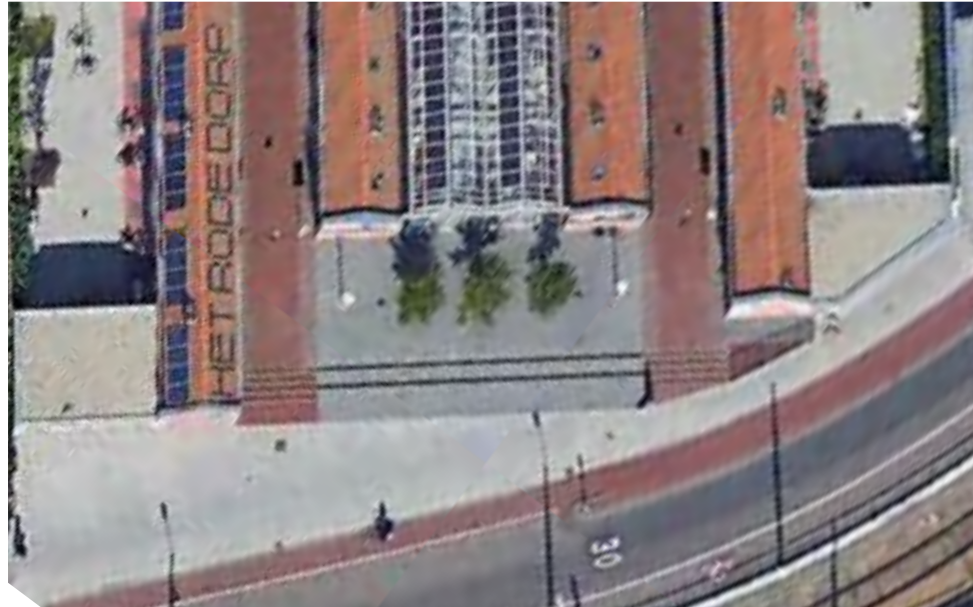

HOEFKADE/PARALLELWEG | GROENE TRAPPEN

Aan de kopse kant van het middenblok van Het Rode Dorp staan 3 bomen in de verharding. Er zijn in dit verhardings twee brede 'tredes' aanwezig. Dit verharde vlak wordt nu niet gebruikt als loopzone, de toegang tot de wijk is nu via de ernaast liggende trappen. In dit voorstel blijven de tredes behouden maar wordt de bestrating verwijderd. Zo komt er een plantenvak van 170 m². Een deel van dit vak is recent al aangelegd.

Ook worden er twee bomen in het inmiddels gerealiseerde aangrenzende plantenvak toegevoegd.

De beplanting wijkt hier af van de standaard in de Stationsbuurt en sluit aan op de nieuwe beplanting die onlangs is aangebracht aan de Parallelweg.

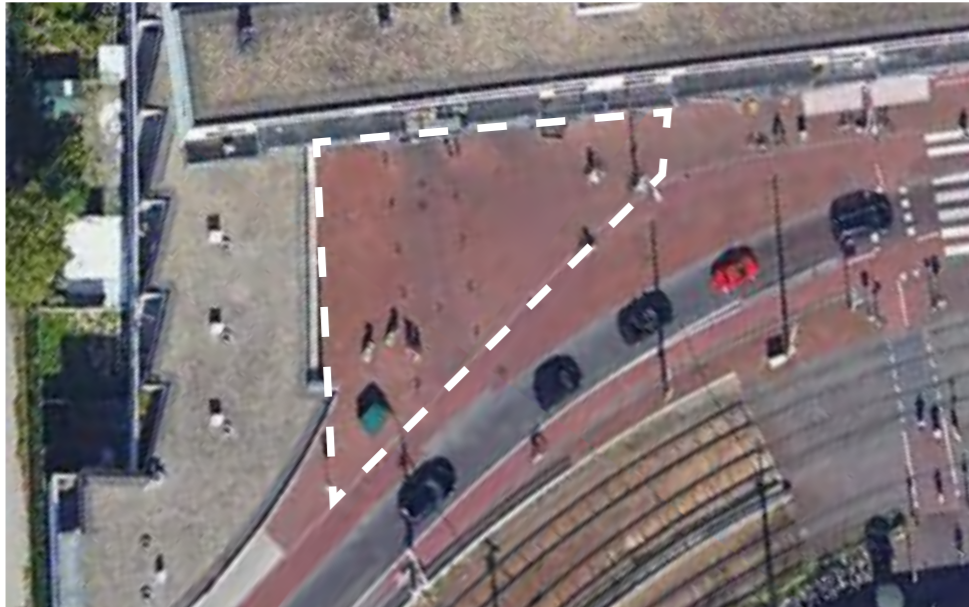
STATIONSPLEIN | PLANTENVAKKEN AAN RAND VAN PLEIN

In de bocht van de Stationsweg richt de Parallelweg is een flinke overmaat aan stoep. Wij zien hier kansen om twee beplantingsvakken te maken met een totaal van 85m² met daarin 3 bomen.

In het midden van de beplantingsvakken blijft een breed voetpad over, die als toegang dient naar de Jan Blankenstraat.

De groenvakken krijgen een herkenbare driehoekige vorm met afgeronde hoeken, zoals dat ook elders in de Stationsbuurt gedaan wordt. Vanwege de plek aan de rand van het stationsplein wordt het groenvak aan de straatzijde begrensd door een zitrand, zo wordt tevens het beplantingsvak beschermd

De vakken worden ingeplant met sierheesters en vaste planten.

STAALKABELS MET KLIMPLANTEN

Op enkele plekken is er grote behoefte aan vergroening maar is er weinig beschikbare ruimte. Op deze plekken stellen we voor staalkabels met beplanting toe te voegen.

Dit is een relatief kostenintensieve maatregel, zowel in aanleg als onderhoud, maar het resultaat is groot. Doormiddel van staalkabels kunnen in hoogstedelijke omgevingen groene iconen worden gemaakt. Op die manier wordt een grote stap gemaakt in de leefbaarheid van een straat of plek.

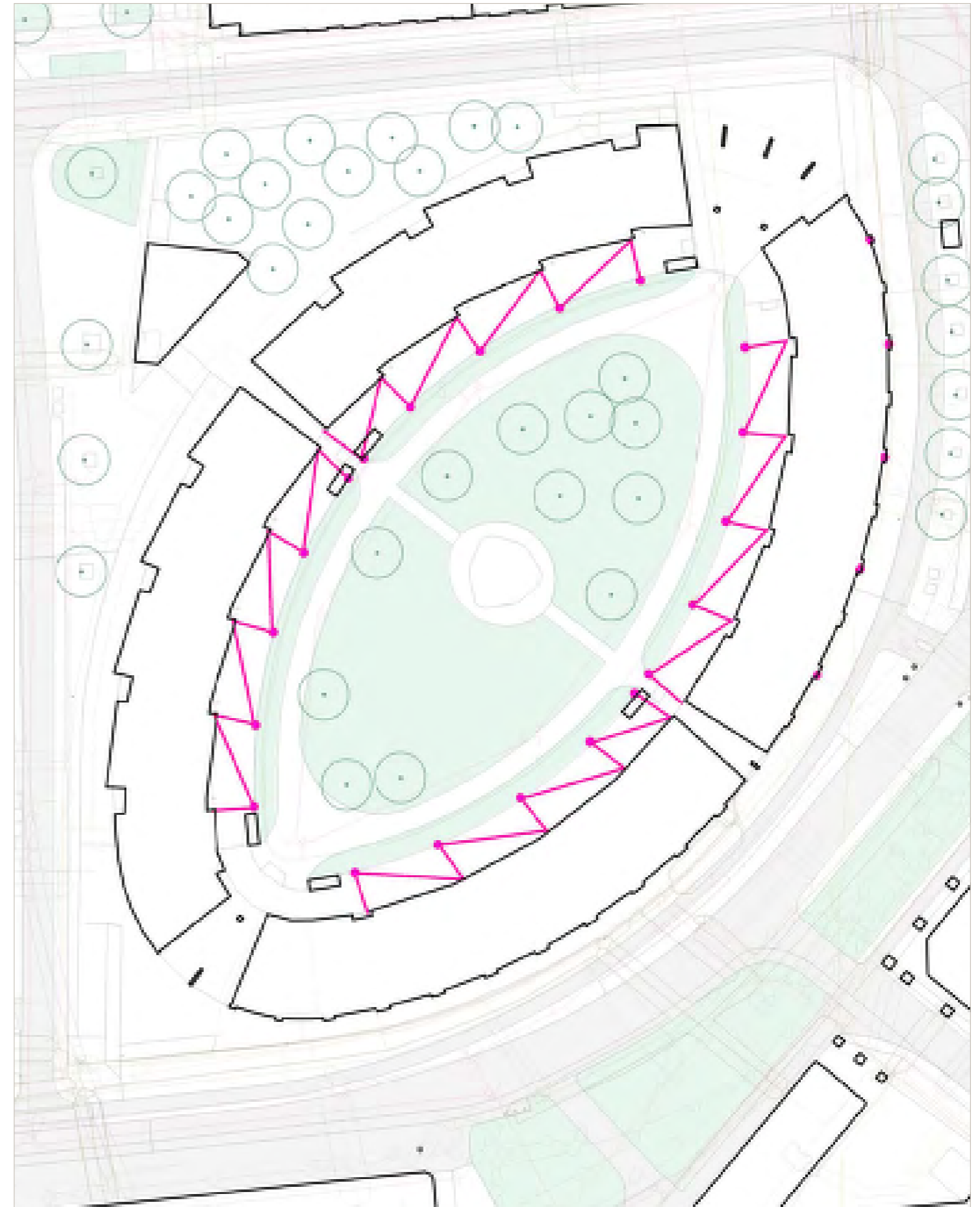
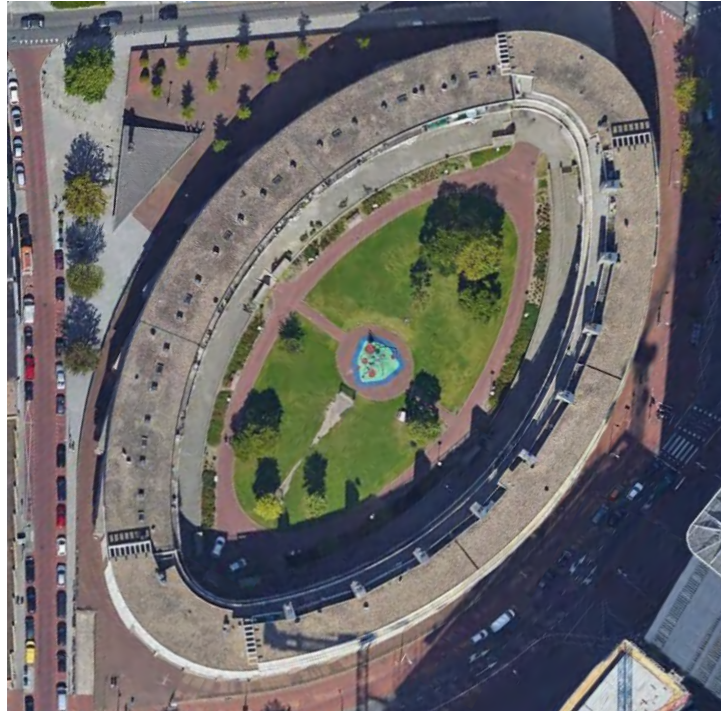
Het plaatsen en onderhouden van staalkabels wordt in principe niet door de gemeente gedaan. We nemen het in deze studie ter inspiratie voor woningeigenaren mee. Door hen te stimuleren zelf te vergroenen, wordt er zo een bijdrage geleverd aan de stad, vergelijkbaar met de werkwijze omtrent geveltuintjes.

Op de volgende pagina's tonen we twee voorbeelden voor de Stationsbuurt. De gebouwen zijn eigendom van derden. Door deze studie hopen we hen te inspireren tot vergroening.

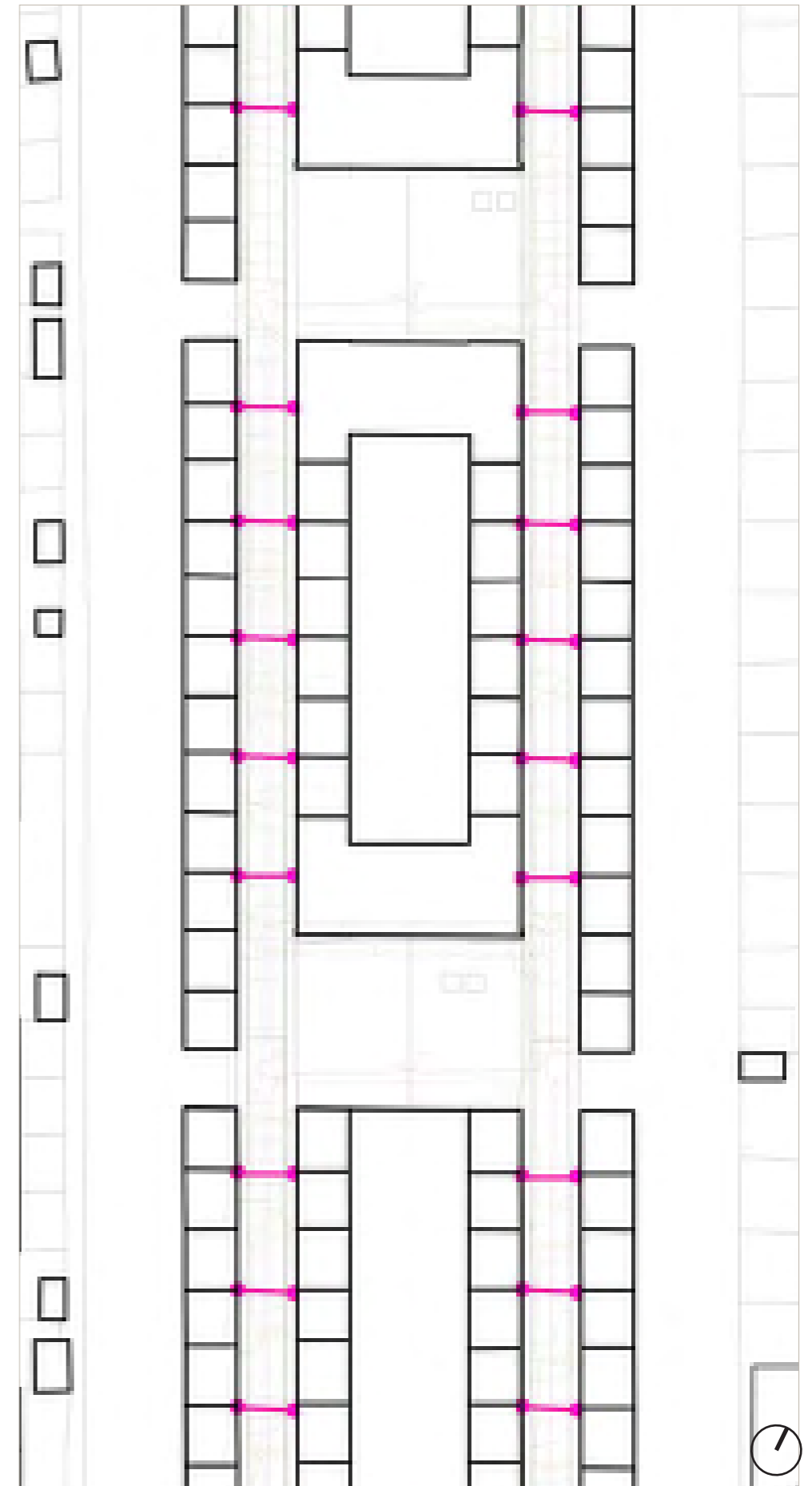
STAALKABELS | HAAGWEIDE

Het woonblok Haagweide ligt op een centrale plek in de stad. Het ruime middenplein is nu relatief versteend. Door staalkabels met klimplanten vanuit de volle grond tegen de gevels aan te zetten, ontstaat een overtuigende groene plek.

STAALKABELS | HOEFKADE

Het Rode Dorp aan de Hoefkade heeft smalle straten die van gevel tot gevel verhard zijn. De enige mogelijkheid om deze straten te vergroenen is door het toevoegen van staalkabels met beplanting.

ORANJELAAN | HAAGBLOK TEGEN GEVEL

In deze straat is momentaal geen enkel groen aanwezig. Tegen de blinde gevel wordt een haagblok voorgesteld. Het haagblok loopt door langs de lage muur bij het gebouw Haagweide.

De haag is de standaard gemengde ecologische haag.

Omdat de haag tegen de gevel komt aan te liggen moet hierover worden afgestemd met de eigenaar van het pand.

Dit betreft een kans. Het is mogelijk dat de tramlijn op termijn uit deze straat verdwijnt. Dan zijn er ook mogelijkheden voor een totale herinrichting van deze straat.

AANBEVELINGEN | GEVELTUINTJES

Uit het onderzoek blijkt dat er veel kilometer aan geveltuintjes kunnen worden aangelegd. Dit zou heel veel extra groen in de wijk opleveren en daardoor de leefbaarheid enorm vergroten.

Geveltuintjes zorgen voor aantrekkelijkere straten, meer sociale veiligheid en meer interactie tussen buren, dragen bij aan een beter microklimaat en dragen bij aan biodiversiteit en ecologie.

Het is op dit moment al mogelijk zelf een geveltuintje aan te leggen. De gemeente kan de bewoners aanmoedigen en ondersteunen. Dit wordt o.a. gedaan d.m.v. het programma Operatie Steenbreek.

Bij geveltuintjes moet er aandacht zijn voor eigenaarschap. Het werkt alleen als bewoners echt betrokken zijn en hun geveltuintje willen onderhouden. Anders verloederen de geveltuintjes en ziet de straat er minder aantrekkelijk uit dan voordat de tuintjes werden gemaakt. Op plekken waar mensen maar kort wonen hebben geveltuintjes om deze reden weinig nut.

AANBEVELINGEN | BOOMSPIEGELS

De gemeente Den Haag zet in haar beleid niet alleen in op het toevoegen van bomen, maar vooral op het vergroten van de totale oppervlakte aan kroonoppervlak. In deze studie lag de focus op het toevoegen van bomen. Maar een andere mogelijkheid om het kroonoppervlak te vergroten is door de groeiomstandigheden van bestaande bomen te verbeteren. Het is doorgaans effectief om de boomspiegel te vergroten. Hierdoor krijgt de boom meer vocht, voeding en zuurstof en kunnen de wortels beter ontwikkelen. In het studiegebied liggen erg veel kleine boomspiegels of boomspiegels waarvan de randen later zijn dichtgestraat.

In deze studie is gekeken waar door de gemeente grotere plantvakken kunnen worden gemaakt, daarmee komen bomen in open grond staan. Voor het vergroten en aanplanten van boomspiegels stimuleren we bewoners om hiermee aan de slag te gaan. Het is voor bewoners mogelijk een 'kale'boomspiegel te adopteren. Dat heeft zichtbaar effect op de uitstraling en verbetert ook de groeiplaats van de boom. Ook de natuurkansenscan wijst hierop.

AANBEVELINGEN | KLIMAATADAPTIEVE WIJK

De Stationsbuurt is een versteende stadswijk. Daarbij komt dat de Stationsbuurt een wijk is met een hoge grondwaterstand.

Normaal gesproken wordt er zoveel mogelijk water in de bodem geïnfiltreerd. Dit ontlast het riool, zorgt voor extra verkoeling in de stad, en zorgt voor voldoende water in de bodem.

In de Stationsbuurt zorgt het al hoge grondwater voor overlast. Daarom wordt regenwater niet op grote schaal geïnfiltreerd.

Er zijn wel andere maatregelen mogelijk om ervoor te zorgen dat regenwater niet of vertraagd in het riool komt, in het riool terecht komt. Het realiseren van groene daken kan daarbij effectief zijn. In de wijk liggen hier ook verschillende kansen. Het is belangrijk het gesprek aan te gaan met VVE's en woningcorporaties om de kansen te verkennen. De beplanting houdt het water vast en verdampt het. Het teveel aan water kan alsnog afstromen in het riool.

OVERZICHTSKAART NIEUWE BOMEN EN GROENVAKKEN

Legenda

- Groeiplaats al aanwezig, inboet
- Mogelijke plek voor 1 boom
- Mogelijke plek voor 1 boom, ten koste parkeerplek
- Mogelijke plek voor 1 boom, vereist nader onderzoek
- Mogelijke plek voor 1 boom op particulier terrein
- Mogelijke plek voor 1 boom, maar technisch niet wenselijk
- Mogelijke plek voor meerstammige struik
- Bestaande boom
- Sierheesters en vaste planten
- Bloemrijk gras
- Haag nieuw
- Bestaande beplanting

CONCLUSIE

Alhoewel de Stationsbuurt dicht bebouwd is, zijn er toch veel mogelijkheden gevonden om deze wijk te vergroenen en zo de leefkwaliteit te vergroten.

Door bomen, hagen, heesters, vaste planten en bloemrijk grasland toe te voegen worden ecosysteemdiensten toegevoegd of verbeterd. Bijvoorbeeld biodiversiteit, we doen meer voor natuur door middel van hagen, waar mussen in zitten en tal van vogels de besjes van eten, doordat wordt de wijk aantrekkelijker voor vogels. Ook zorgen we voor meer insecten en proberen we de egel een betere leefruimte te geven. Tegelijkertijd verbetert de leefomgeving van de mens.

Het aantal mogelijk groeiplaatsen voor bomen is bepaald door zowel de technisch haalbaarheid, in de boven en ondergrond, als ook de landschappelijk wenselijkheid, te onderzoeken. Op deze manier blijkt uit het ontwerp onderzoek dat er 125 nieuwe bomen geplant kunnen worden in de Stationsbuurt. Daarvan zijn 50 bomen straatbomen. 44 bomen staan op plekken aangemerkt als 'Quick wins', deze bomen kunnen relatief eenvoudig worden geplant. Daarnaast zijn 22 bomen al onderdeel van lopende projecten zoals, herinrichting van de Hoefkade. De overige 33 bomen zijn gesitueerd in de 'Specials', deze plekken worden in samenspraak verder ontworpen.

Een deel van deze standplekken kunnen gecombineerd worden met fietsparkeerplekken. Bestaande parkeerplaatsen worden dan getransformeerd tot een fietsparkeerplek met een boom. Zo verbetert de leefkwaliteit van een straat meteen op twee punten, en meer groen, en minder overlast van geparkeerde fietsen.

Ook het ontharden van oppervlaktes maakt de wijk groener, en zorgt er onder andere voor dat regenwater kan infiltreren in de bodem. Er kan ruim 8.200 m² verharding vervangen worden voor gazon of beplanting.

Straten kunnen ook groener worden door dat bewoners gestimuleerd worden om een geveltuintje aan te leggen. Zo kunnen er kilometers geveltuintjes worden gemaakt. Het toevoegen van groen heeft wel een ruimtebeslag. In de studie zijn altijd voldoende ruime loopzones behouden.

In het studiegebied stellen we voor 10 parkeerplaatsen te laten vervallen.

Het toevoegen van bomen en beplanting kost uiteraard geld, Zo kost het planten van een boom ongeveer €2200 per stuk. Dat betekent dat het aanplanten van de 125 bomen ongeveer €275.000 kost. Het verwijderen van tegels en toevoegen van gazon of beplanting kost gemiddeld 60 per m², dit kost dus ongeveer €500.000

Deze studie toont overtuigend aan dat er nog veel mogelijkheden zijn om de Stationsbuurt te vergroenen. Door nu actie te nemen kan een enorme extra bijdrage worden geleverd aan leefbaarheid, biodiversiteit, verkoeling, klimaatadaptatie, bewegen en gezondheid. Dit zal in de Stationsbuurt een positieve bijdrage leveren aan de leefkwaliteit.

125

nieuwe bomen

5

fietsparkeerplekken met boom

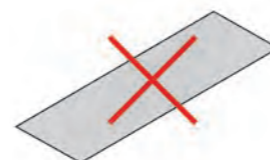
8200

m² nieuw gras en beplanting

10000

meter geveltuintjes

-10

parkeerplaatsen

CONCLUSIE | VERBETERDE GROENE KWALITEIT

Door de ingrepen die voorgesteld worden verschieten de wijken positief van kleur. Het blijkt mogelijk om bijna elke straat en plek groener te maken.

Slecht enkele (delen) van straten blijven rood. In de meeste gevallen, betekent dat in de ondergrond aanpassingen moeten worden gedaan, om ruimte te maken voor bomen. Ook voor straten die oranje blijven geldt doorgaans dat het profiel te smal is, om voldoende groen toe te voegen. Om deze plekken verder te vergroenen moeten herinrichtingskeuzes gemaakt worden.

Huidige situatie

Legenda

- Goed
- Gemiddeld
- Slecht

Potentiële situatie

B U R O S A N T E N C O
l a n d s c h a p s a r c h i t e c t u u r

PLANKAART MET KABELS EN LEIDINGEN

Legenda

- Groeiplaats al aanwezig, inboet
- Mogelijke plek voor 1 boom
- Mogelijke plek voor 1 boom, ten koste parkeerplek
- Mogelijke plek voor 1 boom, vereist nader onderzoek
- Mogelijke plek voor 1 boom op particulier terrein
- Mogelijke plek voor 1 boom, maar technisch niet wenselijk
- Mogelijke plek voor meerstammige struik
- Bestaande boom
- Sierheesters en vaste planten
- Bloemrijk gras
- Haag nieuw
- Bestaande beplanting

UITGEBREIDE LEGENDA

Legend

- groeiplaats al aanwezig, inboet
- mogelijke plek voor 1 boom
- mogelijke plek voor 1 boom, ten koste parkeerplek
- mogelijke plek voor 1 boom, vereist nader onderzoek
- mogelijke plek voor 1 boom op particulier terrein
- mogelijke plek voor 1 boom. maar technisch niet wenselijk
- mogelijke plek voor meerstammige struik
- bestaande boom
- sieheesters en vaste planten
- bloemrijk gras
- haag nieuw
- bestaande beplanting

Bomen soortenlijst

- Aa** Amelanchier arbore 'Robin Hill'
- Ac** Acer cappadocicum 'Rubrum'
- Ap** Acer platanoides 'Globosum'
- Cs** Castania sativa
- Fs** Fagus sylvatica 'Dawyck'
- Fsp** Fagus sylvatica 'Dawyck' purple
- Gs** Gleditsia 'Sunburst'
- Ls** Liquidambar styraciflua
- Lt** Liriodendron tulipifera
- Mg** Metasequoia glyptostroboides
- Mag** Magnolia 'Galaxy'
- Mf** Malus floribunda
- Pa** Prunus avium 'Plena'
- Ps** Prunus serrulata
- Pu** Prunus 'Umineko'
- Psa** Prunus serrulata 'Amanogawa'
- Pn** Prunus Nigra
- Qr** Quercus robur
- Qc** Quercus cerris
- Rp** Robinia pseudoacacia 'Frisia'
- Sa** Sorbus aria 'Magnifica'
- Sj** Styphnolobium japonicum (Sophora japonica)
- Tt** Tilia tomentosa 'Brabant'
- Uc** Ulmus 'Clusius'
- Uf** Ulmus 'Frontier'
- Uh** Ulmus hollandica 'Groeneveld'

PLANKAART MET VERHARDINGSZONES

